

SAYI: 14 | OCAK, ŞUBAT, MART 2023

HAK İHLALLERİ RAPORU

HAZIRLAYAN

Av. Tutku Gülce Altundağ

POSITIVE ACTION

ViiV Healthcare Positive Action tarafından desteklenmiştir.

İSTANBUL 2023

İÇİNDEKİLER

KISALTMALAR	2
GİRİŞ	3
YÖNTEM	3
İHLALLER İLE İLGİLİ İSTATİSTİKLER	4
2023 OCAK-ŞUBAT-MART AYLARINDA DERNEĞE YAPILAN BAŞVURULARDA TESPİT EDİLEN HAK İHLALLERİ	5
HUKUKİ BİLGİ VERİLEN ANCAK HAK İHLALİ TESPİT EDİLEMİYEN VAKALAR	26
SONUÇ VE DEĞERLENDİRME	43

KISALTMALAR

AIDS:	Acquired Immune Deficiency Syndrome (Edinilmiş Bağışıklık Eksikliği Sendromu)
AY:	Türkiye Cumhuriyeti Anayasası
HHY:	Hasta Hakları Yönetmeliği
HIV:	Human Immunodeficiency Virus (İnsan Bağışıklık Yetmezliği Virüsü)
ILO:	International Labour Organization (Dünya Çalışma Örgütü)
İHAS:	İnsan Hakları Avrupa Sözleşmesi
İHBS:	İnsan Hakları Biyotıp Sözleşmesi
İHEB:	İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi
KVKK:	Kişisel Verilerin Korunması Kanunu
M.:	Madde
MEDULA:	Medikal Ulak Sistemi
SGK:	Sosyal Güvenlik Kurumu
TCK:	Türk Ceza Kanunu
TDN:	Tıbbi Deontoloji Nizamnamesi
TİHEK:	Türkiye İnsan Hakları ve Eşitli Kurumu
TTB:	Türk Tabipler Birliği

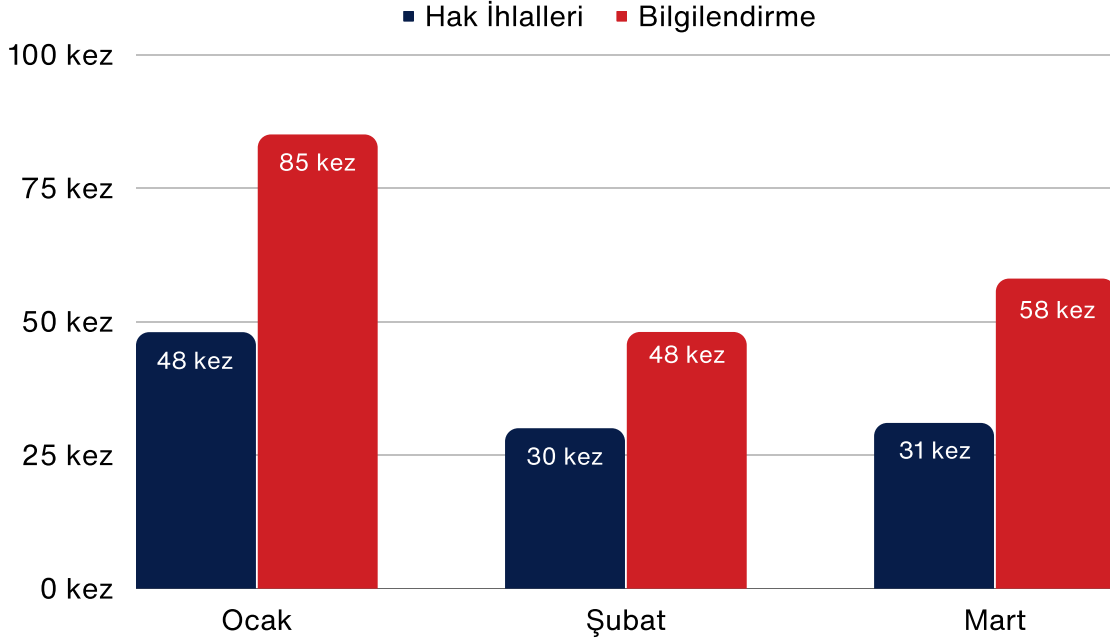
GİRİŞ

Bu rapor, 2023 yılının Ocak, Şubat ve Mart aylarında Pozitif Yaşam Derneği'ne gelen başvurular üzerine Pozitif Yaşam Derneği hukuki danışmanı Av. Tutku Gülce Altundağ tarafından HIV ile yaşayanların maruz kaldıkları ayrımcılıklara dikkat çekmek için Viiv Healthcare Positive Action Fund tarafından fonlanan “Çok Yönlü Müdahalelerle Çalışma Yaşamında ve Sağlık Hizmetlerinde HIV ile İlgili Damgalanma ve Ayrımcılığın Sona Erdirilmesi” projesi kapsamında hazırlanmıştır ve her türlü yasal hakkı saklıdır. Ayrıca Pozitif Yaşam Derneği'nin yazılı izni olmadıkça çoğaltılamaz, yayınlanamaz, başka bir dile çevrilemez, herhangi bir şekilde işlenemez ve değiştirmeler yapılamaz. Ancak kaynak adı ve alıntı yapılan kısım gösterilerek alıntı yapılabilir.

YÖNTEM

Bu raporda kullanılan bilgiler ve ulaşma yöntemleri şunlardır: Pozitif Yaşam Derneği'ne gelen başvuruların takibi ve o süreçte tespit edilen bilgiler ve basın taraması ile öğrenilen ya da başka bir medya organıyla hak ihlallerinden bilgi sahibi olunup bu ihlaller bağlamında edinilen bilgilerdir. Başvuranların gizliliğini korumak amacıyla başvuru hakkında raporda hiçbir kişisel bilgiye yer verilmemiştir.

İHLALLER İLE İLGİLİ İSTATİSTİKLER

Pozitif Yaşam Derneği tarafından Ocak, Şubat ve Mart olmak üzere toplam 3 ayda aynı veya farklı kişilere **300 kez hukuki danışmanlık sağlanmış olup bunlardan 109 tanesi hak ihlali içermektedir.**

Söz konusu veriler, 109 hak ihlali içeren başvuru üzerinden bir vakanın birden fazla temel hak ve özgürlüğe aykırı olabildiği kabulü ile hazırlanmıştır, bu sebeple ihlal sayılarıyla hak ihlali sayıları farklılık arz etmektedir. Her ne kadar hak ihlali içeren bir başvuru, HIV'e dair temel hak ve özgürlükler düşünüldüğünde içkin şekilde mahremiyet hakkı ve ayrımcılık yasağı ihlali barındırdığı düşünülebilirse de bir vakanın hangi hak ihlaline vücut verdiği, ihlale konu olayların esasının ilgili temel hak ve özgürlüğe ilişkin olması üzerinden belirlenmiştir.

Aşağıda ayrıntıları aktarılan HIV ile yaşayanların maruz kaldıkları hak ihlalleri; İnsan Hakları Evrensel Beyanamesi, İnsan Hakları Avrupa Sözleşmesi, BM Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Sözleşmesi, Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi, T.C. Anayasası, Türk Ceza Kanunu, HHY, Biyoloji ve Tıbbın Uygulanması Bakımından İnsan Hakları ve İnsan Haysiyetinin Korunması Sözleşmesi ve Tıbbi Deontoloji Nizamnamesi gibi ulusal ve uluslararası mevzuat dikkate alınarak hazırlanmıştır.

2023 OCAK-ŞUBAT-MART AYLARINDA DERNEĞE YAPILAN BAŞVURULARDA TESPİT EDİLEN HAK İHLALLERİ

BAŞVURU NO 1 / OCAK 2023

Başvuru Konusu: İşe girişte talep edilen sağlık raporunda HIV testi yapıp rapora HIV statüsü yazılan danışan, statüsünü işveren ile paylaşmak istemediğini bu konuda nasıl bir yol izleyebileceğini sormuştur.¹

Başvurucunun Uğradığı Hak İhlalleri ve Hukuki Dayanakları: Özel hayatın gizliliğine saygı hakkı (AY m.20, İHEB m.12, İHAS m.8, TCK m.134, TDN m.4, HHY m.21), Kişisel sağlık verilerin korunması hakkı (AY m.20, İHEB m.12, İHAS m.8, KVKK m.6, TCK m.135, 136, 137, HHY m.23), İş, çalışma ve sözleşmede bulunma hürriyeti (AY m.48, 49, İHEB m.23, TCK m.117), Ayrımcılık yasağı (AY m.10, İHEB m.2, İHAS m.14, İş Kanunu m.5)

Başvurucuya Sağlanan Hukuki Destek: Danışana, İşyeri Hekimi ve Diğer Sağlık Personelinin Görev, Yetki, Sorumluluk ve Eğitimleri Hakkındaki Yönetmelik'in ekinde yer alan İşe Giriş/Periyodik Muayene Formu'nda HIV testinin sayılmadığı dolayısıyla HIV testinin işe giriş için ve periyodik muayenelerde zorunlu bir test olmadığı hususunda bilgi verilmiştir. Ayrıca, HIV/AIDS ve Çalışma Yaşamıyla ilgili ILO Uygulama ve Davranış Kuralları'na göre iş için başvuranlardan ya da çalışanlardan HIV ile ilgili kişisel bilgi vermelerini istemenin herhangi bir gerekçesi olamayacağı düzenlenmiştir. Ek olarak, çalışanların da bu tür bilgileri iş arkadaşlarına verme gibi bir yükümlülükleri olamayacağı ve işçilerin sağlık statülerine ilişkin konularda, Kişisel Verilerin Korunması Kanunu uyarınca HIV statüsünün özel nitelikli kişisel verilere erişimin gizliliğine ilişkin kurallara tabi olması gerektiği düzenlenmiştir. Dolayısıyla işçi veya işçi adayından HIV testinin istenmesi ve test sonucuna göre işçi adayının işe alınmaması veya işçinin iş sözleşmesinin feshedilmesi veyahut yenilenmemesi durumu ayrımcı bir muamele teşkil etmektedir. Bu durum hem taraf olunan uluslararası sözleşmelere hem de ulusal düzeydeki mevzuata aykırıdır. HIV testi, Kan ve Kan Ürünleri Yönetmeliği'nde sayılan haller (kan ve organ bağışçıları) ile Genel Kadınlar ve Genelevlerin Tabi Olacakları Hükümler ve Fuhuş Yüzünden Bulaşan Zührevi Hastalıklarla Mücadele Tüzüğü'nde sayılan haller bakımından zorunlu tutulmuştur. Bunlar haricinde polisler, bekçiler, askerler ve pilotların işe giriş sağlık muayenelerinde, mesleklere ilişkin kanuni düzenlemeler uyarınca HIV statüsüne özel olarak bakılmaktadır. Dolayısıyla, bu haller dışındaki işe girişlerde HIV testi istenmesinin hukuki bir dayanağı bulunmamaktadır.

Bu bilgiler doğrultusunda danışanlardan bazıları, işe giriş sağlık raporu aldığı hekimi ile bir görüşme sağlamış ve ilgili hekim olması gerektiği gibi HIV testinin yer almadığı yeni bir sağlık raporu düzenlemiş, danışana vermiştir.

¹ Bu konuya ilişkin olarak Ocak içerisinde 10 kez danışmanlık verilmiştir.

Başvuru Konusu: Geçireceği bir operasyon adına önceden anlaştığı hastaneye HIV statüsünü söyleyen danışana HIV+ olduğu için operasyonun yapılabilmesi adına işlemin gerçekleştirilemeyeceği söylenmiştir.²

Başvurucunun Uğradığı Hak İhlalleri ve Hukuki Dayanakları: Kişinin dokunulmazlığı ile maddi ve manevi bütünlüğünü koruma hakkının ihlali (Anayasa m.17), Sağlık hizmetlerine erişim hakkının ihlali (Anayasa m.56), Görevi ihmal suretiyle kötüye kullanma suçu (TCK m.257), Tıbbi özen gösterilmesinin ihlali (HHY m.14, Tıbbi Deontoloji Nizamnamesi m.3), Mesleki standartların ihlali (İHBS m.4), Tıbbi gereklere uygun teşhis tedavi ve bakımın ihlali (HHY m.11), Ayrımcılık yasağının ihlali (İHAS m.14, İHBS m.11, TCK m.122, Biyotıp Sözleşmesi m.11, Tıbbi Deontoloji Nizamnamesi m.2), Sağlık hizmetlerine adaletle uygun erişim hakkının ihlali (İHBS Madde 2, HHY Madde 5, Biyotıp Sözleşmesi m.2,3,4).

Başvurucuya Sağlanan Hukuki Destek: Danışana tıbbi işlemlerde kullanılan malzemelerin ve enfeksiyon önleme kurallarının standart olduğu ve HIV ile yaşayanlar için özel bir önleme gerek olmadığı hususunda gerekli bilgilendirmeler yapılmış ve kişinin sadece HIV ile yaşıyor olmasının hekimin işlemde çekilmesine ya da ayrıca ücretlendirilmesine bir gerekçe olarak gösterilemeyeceği söylenmiştir. Bu noktada suça konu eylemin gerçekleştiği yer Devlet Hastanesi, Özel Hastane veya Özel Tıp Merkezi de olsa aynı hususlar geçerli olacaktır.

AIDS evresinde olsun veya olmasın HIV ile yaşayanlara sağlık hizmeti sunmanın sağlık çalışanları açısından düşük bir risk yarattığı bilimsel olarak kanıtlanmıştır.³ Bulaşıcı hastalık temelli olarak hekimin tedaviyi reddedebilmesi için ise her şeyden önce hastalığın objektif anlamda hekimin sağlığı açısından “aşırı risk” taşıması gerekeceğinden sağlık çalışanlarının, düşük risk grubunda olmalarına rağmen hastayı tedavi etmekten imtina etmemeleri gereklidir⁴. Kaldı ki;

“İdeal olan, hekimlerin riskli, zor veya elverişsiz bulunduğu durumlarda dahi hastaya gerekli tedaviyi uygulamasıdır. Bunun sebebi hasta-hekim ilişkisinde tarafların çıkarlarının aynı eksende yer almaması dolayısıyla hastanın çıkarlarının hekimin çıkarlarına üstün gelmesidir.”⁵

Danışana tüm bu bilgiler detaylı şekilde aktarılmış ve yürütebileceği hukuki prosedürler ile şikâyet mekanizmaları aktarılmıştır.

² Bu konuya ilişkin olarak Ocak içerisinde 11 kez danışmanlık verilmiştir.

³ Civaner Murat, “Hekimin Bulaşıcı Hastalık Taşıyan Hastaya Sağlık Hizmeti Sunma Ödevi: Nereye Kadar?”, Türkiye Klinikleri Tıp Etiği-Hukuku-Tarihi Dergisi, 2007, 15, s. 166-175.

⁴ Türe, Gökhan; Türe, Oğuzhan, “Hekimin Hizmetten Çekilme Hakkı”, Türkiye Barolar Birliği Dergisi, no. 131, 2017, s. 308.

⁵ Age, s. 296.

BAŞVURU NO 3 / OCAK 2023

Başvuru Konusu: Danışan arkadaşının HIV statüsünü 3. kişilere ifşa ettiğinden bahsetmiştir. Danışan bu konuda dernekten hukuki destek talep etmiştir.⁶

Başvurucunun Uğradığı Hak İhlalleri ve Hukuki Dayanakları: Kişisel sağlık verilerinin korunması hakkının ihlali (AY m.20, TCK m.136), Özel hayatın gizliliğine saygı hakkı (AY m.20, İHEB m.12, İHAS m.8, TCK m.134).

Başvuruya Sağlanan Hukuki Destek: HIV statüsünün Anayasa Mahkemesi kararlarında tanımlandığı üzere kişinin sağlık verileri kapsamında olan ve özel hayat kapsamında korunması gereken kişisel veri niteliğinde olduğu ve Anayasa'nın 20. maddesine göre herkesin kendisiyle ilgili kişisel verilerin korunmasını isteme hakkına sahip olduğu yönünde danışana bilgi verilmiştir. Kişisel verilerin hukuka aykırı olarak bir başkasına verilmesi, yayılması veya ele geçirilmesi ise TCK m.136'da düzenlenen "Verileri hukuka aykırı olarak verme veya ele geçirme" suçunu; kişinin özel hayatının gizliliğinin ihlal edilmesi ise TCK m.134'de düzenlenen "Özel hayatın gizliliğini ihlal" suçunun unsurlarının oluşmasına sebep olduğu anlatılmıştır. Danışana bu fiillere ilişkin suç duyurusunda bulunabileceği hususunda danışmanlık verilmiştir.

Bu suçu işleyen kişi kimi zaman bir partner, danışanın ailesinden birisi ya da bir sağlık personeli olabilmektedir. Her kim olduğu fark etmeksizin Türk Ceza Kanunu anlamında "herkes" bu suçu işleyebilmektedir.

BAŞVURU NO 4 / OCAK 2023

Başvuru Konusu: Danışan HIV tanısı alınca kendi isteği ile HIV statüsünü işvereni ile paylaşmış ve bir süre geçtikten sonra ise iş akdine son vermiştir.⁷

Başvurucunun Uğradığı Hak İhlalleri ve Hukuki Dayanakları: Ayrımcılık yasağının ihlali (İHAS m.14, İHBS m.11, TCK m.122, İş Kanunu m.5), Çalışma ve sözleşme hürriyetinin ihlali (Anayasa m.48-49, TCK 117).

Başvurucuya Sağlanan Hukuki Destek: Danışana; HIV/AIDS ve Çalışma Yaşamıyla İlgili ILO Davranış Kuralları doğrultusunda gerekli hukuki danışmanlık sağlanmış ve iş akdinin feshedilmesi halinde bu feshin hukuka aykırı olacağını, hukuka aykırı feshin hem cezai hem de hukuki alanda sonuçlar doğurduğunu anlatılmıştır. Danışana bu bilgiler ışığında işveren ile tekrardan görüşmesi ve iş akdinin feshedilmesi durumunda işe iade davası, ayrımcılık tazminatı davası ile diğer işçilik alacaklarına ilişkin dava haklarının hatırlatılması yönünde danışmanlık verilmiştir.

⁶ Bu konuya ilişkin olarak Ocak içerisinde 7 kez danışmanlık verilmiştir.

⁷ Bu konuya ilişkin olarak Ocak içerisinde 3 kez danışmanlık verilmiştir.

BAŞVURU NO 5 / OCAK 2023

Başvuru Konusu: Danışan muayene olurken HIV statüsünü paylaşmış, ardından hekim tarafından ayrımcı sözlere maruz kalmıştır. Hekim ardından tedaviyi reddetmiştir.⁸

Başvurucunun Uğradığı Hak İhlalleri ve Hukuki Dayanakları: Sağlık hizmetlerine erişim hakkının ihlali (Anayasa m.56), Görevi ihmal suretiyle kötüye kullanma suçu (TCK m. 257), Tıbbi özen gösterilmesinin ihlali (HHY m.14, Tıbbi Deontoloji Nizamnamesi m.13), Mesleki standartların ihlali (İHBS m.4), Tıbbi gereklere uygun teşhis tedavi ve bakımın ihlali (HHY m.11), Ayrımcılık yasağının ihlali (İHAS m.14, İHBS m.11, TCK m.122, Biyotıp Sözleşmesi m.11, Tıbbi Deontoloji Nizamnamesi m.2), Sağlık hizmetlerine adalete uygun erişim hakkının ihlali (İHBS Madde 2, HHY Madde 5, Biyotıp Sözleşmesi m.2,3,4), Bilgi vermenin usulü (HHY m.18).

Başvurucuya Sağlanan Hukuki Destek: Hekimin tedaviyi reddi, Hekimlik Meslek Etik Kuralları ile Tıbbi Deontoloji Tüzüğü'nde belirtilmiştir. Bu belgeler ışığında hekim; kendi uzmanlık alanı söz konusu değilse, bilgisi veya tıbbi imkanları yeterli değilse, hastaya faydalı olamayacağını düşünüyorsa, hekim ile hasta arasındaki sadakat/güven ilişkisi zedelenmişse, hastanın farklı bir hekim veya sağlık kurumu tarafından tedavi edilmesinin hasta açısından yararlı olacağına inanıyorsa, durumun acil olmaması ve hastanın başka bir hekime bırakılma imkânı varsa, şiddet veya tehditle karşı karşıya ise tedaviyi reddedebilir. Bunun haricindeki durumlarda hekimin tedaviyi reddetmesi bireylerin hak ihlali ile karşılaşmasına sebep olmaktadır. Bu hükümler doğrultusunda hastanın HIV pozitif olması, hekimin tedaviyi reddi için bir sebep değildir. Dolayısıyla danışanın gerektiği gibi tedavi olma hakkı elinden alınmıştır, kişi HIV ile yaşıyor ise hasta haklarından ve/veya gerektiği gibi teşhis ve tedavi hakkından mahrum kalır gibi bir düşünce modeli kabul edilemez ve hukuka aykırıdır. Danışanın ameliyatı söz konusu ayrımcı tutum sebebiyle iptal edilmiştir. Bu sebeplerle danışana yaşadığı hak ihlallerinden ötürü suç duyurusunda bulunabileceği, Hasta Hakları Birimine başvurabileceği konusunda hukuki danışmanlık verilmiş bu başvurularda destek sunabileceğimiz belirtilmiştir.

BAŞVURU NO 6 / OCAK 2023

Başvuru Konusu: Danışan HIV tanısı alınca kendi isteği ile HIV statüsünü işvereni ile paylaşmış, işveren tarafından psikolojik tacize (mobbing) maruz kalmıştır.⁹

Başvurucunun Uğradığı Hak İhlalleri ve Hukuki Dayanakları: Ayrımcılık yasağının ihlali (İHAS m.14, İHBS m.11, TCK m.122, İş Kanunu m.5), Çalışma ve sözleşme hürriyetinin ihlali (Anayasa m.48-49, TCK 117).

Başvurucuya Sağlanan Hukuki Destek: Danışana; HIV/AIDS ve Çalışma Yaşamıyla İlgili

⁸ Bu konuya ilişkin olarak Ocak içerisinde 4 kez danışmanlık verilmiştir.

⁹ Bu konuya ilişkin olarak Ocak içerisinde 3 kez danışmanlık verilmiştir.

ILO Davranış Kuralları doğrultusunda gerekli hukuki danışmanlık sağlanmış ve iş akdinin feshedilmesi halinde bu feshin hukuka aykırı olacağını, hukuka aykırı feshin hem cezai hem de hukuki alanda sonuçlar doğurduğunu anlatılmıştır. Danışana bu bilgiler ışığında işveren ile tekrardan görüşmesi ve iş akdinin feshedilmesi durumunda işe iade davası, ayrımcılık tazminatı davası ile diğer işçilik alacaklarına ilişkin dava haklarının hatırlatılması yönünde danışmanlık verilmiştir.

Bu konuya ilişkin danışmanlık verilen danışanlarımızdan bir tanesinin dava süreci bulunmakla birlikte, suç duyurusunda bulunmuş olduğu failer ile ilgili olarak işlemiş oldukları suçların sabit olduğuna yönelik karar verilmiştir.

BAŞVURU NO 7 / OCAK 2023

Başvuru Konusu: Danışan estetik bir işlem yaptırmak isterken (saç ekimi için de aynı açıklamalar geçerli olacaktır) hekim tarafından statüsü nedeniyle ve zaruri olmadığı gerekçesiyle reddedilmiştir.¹⁰

Başvurucunun Uğradığı Hak İhlalleri ve Hukuki Dayanakları: Kişinin Dokunulmazlığı ile Maddi ve Manevi Bütünlüğünü Koruma Hakkının İhlali (Anayasa md 17), Sağlık Hizmetlerine Erişim Hakkının İhlali (Anayasa md 56), Görevi İhmal Suretiyle Kötüye Kullanma Suçu (TCK md 257), Tıbbî özen gösterilmesinin ihlâli (HHY md 14, Tıbbi Deontoloji Nizamnamesi md 13), Mesleki standartların ihlâli (İHBS md 4), Tıbbî gereklere uygun teşhis tedavi ve bakımın ihlâli (HHY md 11), Ayrımcılık yasağının ihlâli (AİHS md 14, İHBS md 11, TCK md 122, Biyotıp Sözleşmesi md 11, Tıbbi Deontoloji Nizamnamesi md 2), Sağlık hizmetlerine adalete uygun erişim hakkının ihlâli (İHBS Madde 2, HHY Madde 5, Biyotıp Sözleşmesi md 2,3,4).

Başvurucuya Sağlanan Hukuki Destek: Hekimin tedaviyi reddi, Hekimlik Meslek Etik Kuralları ile Tıbbi Deontoloji Tüzüğü'nde belirtilmiştir. Bu belgeler ışığında hekim; kendi uzmanlık alanı söz konusu değilse, bilgisi veya tıbbi imkanları yeterli değilse, hastaya faydalı olamayacağını düşünüyorsa, hekim ile hasta arasındaki sadakat/güven ilişkisi zedelenmişse, hastanın farklı bir hekim veya sağlık kurumu tarafından tedavi edilmesinin hasta açısından yararlı olacağına inanıyorsa, durumun acil olmaması ve hastanın başka bir hekime bırakılma imkânı varsa, şiddet veya tehditle karşı karşıya ise tedaviyi reddedebilir. Bunun haricindeki durumlarda hekimin tedaviyi reddetmesi bireylerin hak ihlali ile karşılaşmasına sebep olacaktır. Bu hükümler doğrultusunda hastanın HIV pozitif olması, hekimin tedaviyi reddi için bir sebep değildir.

¹⁰ Bu konuya ilişkin olarak Ocak içerisinde 4 kez danışmanlık verilmiştir.

Başvuru Konusu: Danışanın evlilik işlemlerini yapmak için gittiği aile hekimi, danışana HIV statüsü sebebiyle sağlık raporu veremeyeceğini söylemiştir.¹¹

Başvurucunun Uğradığı Hak İhlalleri ve Hukuki Dayanakları: Sağlık hizmetlerine erişim hakkının ihlali (Anayasa m.56), Görevi ihmal suretiyle kötüye kullanma suçu (TCK m.257), Tıbbi özen gösterilmesinin ihlali (HHY m.14, Tıbbi Deontoloji Nizamnamesi m.13), Mesleki standartların ihlali (İHBS m.4), Tıbbi gereklere uygun teşhis tedavi ve bakımın ihlali (HHY m.11), Ayrımcılık yasağının ihlali (İHAS m.14, İHBS m.11, TCK m.122, Biyotıp Sözleşmesi m.11, Tıbbi Deontoloji Nizamnamesi m.2), Sağlık hizmetlerine adalete uygun erişim hakkının ihlali (İHBS Madde 2, HHY Madde 5, Biyotıp Sözleşmesi m.2,3,4).

Başvurucuya Sağlanan Hukuki Destek: Umumi Hıfzıssıhha Kanunu'nda evlenmeye engel hastalıklar arasında HIV enfeksiyonu belirtilmemektedir. Türkiye'de anlamlı sayıda kişi evlilik öncesi muayene sırasında yapılan HIV testi ile tanı almaktadır. Bu bağlamda kişinin tedaviye erişimi ve sağlığının korunması için etkili bir araç olan evlilik öncesi muayenede HIV testi, danışmanlık verilerek kişinin rızası olması durumunda uygulanabilir. HIV testi öncesinde danışanlardan onam alınması ve test sonrasında danışan başvurulardan birinin HIV pozitif olduğunun öğrenilmesi durumunda, kişilerin evliliğinin önünde bir engel olmadığına dair sağlık raporu düzenlenmesi gerekir. Ancak ilgili sağlık raporunun düzenlenmesi için HIV testi zorunlu bir işlem değildir, onam vermeyen kişilere de gerekli sağlık raporu verilebilir.

Sağlık Bakanlığı tarafından hazırlanmış olan "Evlilik Öncesi Muayene ve Danışmanlık Rehberi" ve yasal düzenlemeler aile hekiminin HIV ile yaşayan başvurucunun partnerine, başvurucunun statüsünü bildirmek gibi bir yükümlülüğü olmadığını aktarmaktır. Bu noktada önerilen HIV pozitif başvurucuya tanı sonrası danışmanlık verilmesi ve bulaş yollarına dair bilgilendirmenin yapılmasıdır. Hekim, başvurucunun partnerine bilgi vermek veya başvurucunun partneri ile onam formu düzenlemek gibi uygulamalardan kaçınmalıdır. Sonuç olarak kişilerin rızaları dışında partnerlerine bilgi verilmeden, evlilik öncesi danışmanlık işlemleri tamamlanmalıdır.

Nitekim, HIV ile yaşayan başvurucunun onamı olmaksızın hekim tarafından başvurucunun partnerine statüsünün söylenmesi başta Anayasa kapsamında düzenlenmiş olan özel hayat ve kişisel veri kavramlarını zedelemektedir. Sağlık mevzuatı anlamında Hasta Hakları Yönetmeliği'ne baktığımızda düzenlenmiş olan mahremiyet ilkesine göre ise, bilgilerin gizli tutulması ve yine bilgi vermenin usulü gereği hastanın rızası olmaksızın bilgilerinin paylaşılması gerekir. Bu durum aynı zamanda Türk Ceza Kanunu'nun 136. Maddesi kapsamında suç olarak da düzenlenmiş durumdadır.

¹¹ Bu konuya ilişkin olarak Ocak içerisinde 2 kez danışmanlık verilmiştir.

Danışanlara tüm bu hususlar aktarılarak ve kimi zaman ise ilgili hekim ile görüşmeler de sağlayarak evlilik işlemlerinin tamamlanması noktasında gerekli hukuki danışmanlık verilmiştir.

BAŞVURU NO 9 / OCAK 2023

Başvuru Konusu: Kendisine karşı boşanma davası açılan danışan, dava dilekçesinde ve ilgili belgelerde HIV statüsünün açıklandığını, statü bilgisi üzerinden hakarete uğradığını ve yakınlarına HIV statüsünün ifşa edildiğinden bahsetmiştir.¹²

Başvurucunun Uğradığı Hak İhlalleri ve Hukuki Dayanakları: Özel hayatın gizliliğine saygı hakkı (AY m.20, İHEB m.12, İHAS m.8, TCK m.134), Ayrımcılık yasağının ihlali (İHAS m.14, İHBS m.11, TCK m.122).

Başvurucuya Sağlanan Hukuki Destek: Danışana Türk Medeni Kanunu uyarınca boşanma sebeplerinden söz edilmiş ve HIV statüsünün bir boşanma sebebi olarak sayılamayacağından ayrıntısıyla bahsedilmiştir. Karşı tarafın HIV statüsünü bir başka boşanma sebebi altında geçirmesi durumunda bu bilginin boşanma davasında göz önüne alınmaması gereken, ilgisiz bir bilgi olduğu hakkında bilgilendirmede bulunulmuştur. Bu doğrultuda özel hayatın gizliliğine ve ayrımcılık yasağına aykırı durumla ilgili gidilebilecek yollar danışana anlatılmış, danışan avukatıyla görüşerek ilgili yolları değerlendireceğini söylemiştir.

BAŞVURU NO 10 / ŞUBAT 2023

Başvuru Konusu: İşe girişte talep edilen sağlık raporunda HIV testi yapıp rapora HIV statüsü yazılan danışan, statüsünü işveren ile paylaşmak istemediğini bu konuda nasıl bir yol izleyebileceğini sormuştur.¹³

Başvurucunun Uğradığı Hak İhlalleri ve Hukuki Dayanakları: Özel hayatın gizliliğine saygı hakkı (AY m.20, İHEB m.12, İHAS m.8, TCK m.134, TDN m.4, HHY m.21), Kişisel sağlık verilerin korunması hakkı (AY m.20, İHEB m.12, İHAS m.8, KVKK m.6, TCK m.135, 136, 137, HHY m.23), İş, çalışma ve sözleşmede bulunma hürriyeti (AY m.48, 49, İHEB m.23, TCK m.117), Ayrımcılık yasağı (AY m.10, İHEB m.2, İHAS m.14, İş Kanunu m.5)

Başvurucuya Sağlanan Hukuki Destek: Danışana, İşyeri Hekimi ve Diğer Sağlık Personelinin Görev, Yetki, Sorumluluk ve Eğitimleri Hakkındaki Yönetmelik'in ekinde yer alan İşe Giriş/Periyodik Muayene Formu'nda HIV testinin sayılmadığı dolayısıyla

¹² Bu konuya ilişkin olarak Ocak içerisinde 4 kez danışmanlık verilmiştir.

¹³ Bu konuya ilişkin olarak Şubat içerisinde 5 kez danışmanlık verilmiştir.

HIV testinin işe giriş için ve periyodik muayenelerde zorunlu bir test olmadığı hususunda bilgi verilmiştir. Ayrıca, HIV/AIDS ve Çalışma Yaşamıyla ilgili ILO Uygulama ve Davranış Kuralları'na göre iş için başvuranlardan ya da çalışanlardan HIV ile ilgili kişisel bilgi vermelerini istemenin herhangi bir gerekçesi olamayacağı düzenlenmiştir. Ek olarak, çalışanların da bu tür bilgileri iş arkadaşlarına verme gibi bir yükümlülükleri olamayacağı ve işçilerin sağlık statülerine ilişkin konularda, Kişisel Verilerin Korunması Kanunu uyarınca HIV statüsünün özel nitelikli kişisel verilere erişimin gizliliğine ilişkin kurallara tabi olması gerektiği düzenlenmiştir. Dolayısıyla işçi veya işçi adayından HIV testinin istenmesi ve test sonucuna göre işçi adayının işe alınmaması veya işçinin iş sözleşmesinin feshedilmesi veyahut yenilenmemesi durumu ayrımcı bir muamele teşkil etmektedir. Bu durum hem taraf olunan uluslararası sözleşmelere hem de ulusal düzeydeki mevzuata aykırıdır. HIV testi, Kan ve Kan Ürünleri Yönetmeliği'nde sayılan haller (kan ve organ bağışçıları) ile Genel Kadınlar ve Genelevlerin Tabi Olacakları Hükümler ve Fuhuş Yüzünden Bulaşan Zührevi Hastalıklarla Mücadele Tüzüğü'nde sayılan haller bakımından zorunlu tutulmuştur. Bunlar haricinde polisler, bekçiler, askerler ve pilotların işe giriş sağlık muayenelerinde, mesleklere ilişkin kanuni düzenlemeler uyarınca HIV statüsüne özel olarak bakılmaktadır. Dolayısıyla, bu haller dışındaki işe girişlerde HIV testi istenmesinin hukuki bir dayanağı bulunmamaktadır.

Bu bilgiler doğrultusunda danışanlardan bazıları, işe giriş sağlık raporu aldığı hekimi ile bir görüşme sağlamış ve ilgili hekim olması gerektiği gibi HIV testinin yer almadığı yeni bir sağlık raporu düzenlemiş, danışana vermiştir.

BAŞVURU NO 11 / ŞUBAT 2023

Başvuru Konusu: Geçireceği bir operasyon adına önceden anlaştığı hastaneye HIV statüsünü söyleyen danışana HIV+ olduğu için operasyonun yapılabilmesi adına ek ücret ödemesi gerektiği/işlemin gerçekleştirilemeyeceği söylenmiştir.¹⁴

Başvurucunun Uğradığı Hak İhlalleri ve Hukuki Dayanakları: Kişinin dokunulmazlığı ile maddi ve manevi bütünlüğünü koruma hakkının ihlali (Anayasa m.17), Sağlık hizmetlerine erişim hakkının ihlali (Anayasa m.56), Görevi ihmal suretiyle kötüye kullanma suçu (TCK m.257), Tıbbi özen gösterilmesinin ihlali (HHY m.14, Tıbbi Deontoloji Nizamnamesi m.3), Mesleki standartların ihlali (İHBS m.4), Tıbbi gereklere uygun teşhis tedavi ve bakımın ihlali (HHY m.11), Ayrımcılık yasağının ihlali (İHAS m.14, İHBS m.11, TCK m.122, Biyotıp Sözleşmesi m.11, Tıbbi Deontoloji Nizamnamesi m.2), Sağlık hizmetlerine adalete uygun erişim hakkının ihlali (İHBS Madde 2, HHY Madde 5, Biyotıp Sözleşmesi m.2,3,4).

Başvurucuya Sağlanan Hukuki Destek: Danışana tıbbi işlemlerde kullanılan malzemelerin ve enfeksiyon önleme kurallarının standart olduğu ve HIV ile

¹⁴ Bu konuya ilişkin olarak Şubat içerisinde 7 kez danışmanlık verilmiştir.

yaşayanlar için özel bir önleme gerek olmadığı hususunda gerekli bilgilendirmeler yapılmış ve kişinin sadece HIV ile yaşıyor olmasının hekimin işleminden çekilmesine ya da ayrıca ücretlendirilmesine bir gerekçe olarak gösterilemeyeceği söylenmiştir. Bu noktada suça konu eylemin gerçekleştiği yer Devlet Hastanesi, Özel Hastane veya Özel Tıp Merkezi de olsa aynı hususlar geçerli olacaktır.

AIDS evresinde olsun veya olmasın HIV ile yaşayanlara sağlık hizmeti sunmanın sağlık çalışanları açısından düşük bir risk yarattığı bilimsel olarak kanıtlanmıştır.¹⁵ Bulaşıcı hastalık temelli olarak hekimin tedaviyi reddedebilmesi için ise her şeyden önce hastalığın objektif anlamda hekimin sağlığı açısından “aşırı risk” taşıması gerekeceğinden sağlık çalışanlarının, düşük risk grubunda olmalarına rağmen hastayı tedavi etmekten imtina etmemeleri gereklidir.¹⁶ Kaldı ki;

“İdeal olan, hekimlerin riskli, zor veya elverişsiz bulunduğu durumlarda dahi hastaya gerekli tedaviyi uygulamasıdır. Bunun sebebi hasta-hekim ilişkisinde tarafların çıkarlarının aynı ekseninde yer almaması dolayısıyla hastanın çıkarlarının hekimin çıkarlarına üstün gelmesidir.”¹⁷

Dolayısıyla kişinin HIV pozitif olduğu için hekimin söz konusu işlemi yapmak için ek ücret talep etmesi hukuka aykırılık oluşturmaktadır ve ayrımcı bir muameledir. Danışana yukarıda belirtilen hak ihlallerinden ötürü Hasta Hakları Birimine ve yaşadığı ilin Tabipler Odasına başvurabileceği ayrıca suç duyurusunda bulunabileceği anlatılmıştır.

BAŞVURU NO 12 / ŞUBAT 2023

Başvuru Konusu: Danışan arkadaşının HIV statüsünü 3. kişilere ifşa ettiğinden bahsetmiştir. Danışan bu konuda dernekten hukuki destek talep etmiştir.¹⁸

Başvurucunun Uğradığı Hak İhlalleri ve Hukuki Dayanakları: Kişisel sağlık verilerinin korunması hakkının ihlali (AY m.20, TCK m.136), Özel hayatın gizliliğine saygı hakkı (AY m.20, İHEB m.12, İHAS m.8, TCK m.134).

Başvuruya Sağlanan Hukuki Destek: HIV statüsünün Anayasa Mahkemesi kararlarında tanımlandığı üzere kişinin sağlık verileri kapsamında olan ve özel hayat kapsamında korunması gereken kişisel veri niteliğinde olduğu ve Anayasa'nın 20. maddesine göre herkesin kendisiyle ilgili kişisel verilerin korunmasını isteme hakkına

¹⁵ Civaner Murat, “Hekimin Bulaşıcı Hastalık Taşıyan Hastaya Sağlık Hizmeti Sunma Ödevi: Nereye Kadar?”, *Türkiye Klinikleri Tıp Etiği-Hukuku-Tarihi Dergisi*, 2007, 15, s. 166-175.

¹⁶ Türe, Gökhan; Türe, Oğuzhan, “Hekimin Hizmetten Çekilme Hakkı”, *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, no. 131, 2017, s. 308.

¹⁷ Age, s. 296.

¹⁸ Bu konuya ilişkin olarak Şubat içerisinde 2 kez danışmanlık verilmiştir.

sahip olduğu yönünde danışana bilgi verilmiştir. Kişisel verilerin hukuka aykırı olarak bir başkasına verilmesi, yayılması veya ele geçirilmesi ise TCK m.136'da düzenlenen "Verileri hukuka aykırı olarak verme veya ele geçirme" suçunu; kişinin özel hayatının gizliliğinin ihlal edilmesi ise TCK m.134'de düzenlenen "Özel hayatın gizliliğini ihlal" suçunun unsurlarının oluşmasına sebep olduğu anlatılmıştır. Danışana bu fiillere ilişkin suç duyurusunda bulunabileceği hususunda danışmanlık verilmiştir.

Bu suçu işleyen kişi kimi zaman bir partner, danışanın ailesinden birisi ya da bir sağlık personeli olabilmektedir. Her kim olduğu fark etmeksizin Türk Ceza Kanunu anlamında "herkes" bu suçu işleyebilmektedir. Kamu görevlisi tarafından işlenmesi durumunda ise TCK m. 257 uyarınca görevi kötüye kullanma suçundan da bahsedilebilecektir.

BAŞVURU NO 13 / ŞUBAT 2023

Başvuru Konusu: Danışan HIV tanısı alınca kendi isteği ile HIV statüsünü işvereni ile paylaşmış, işveren ise iş akdine son vermiştir.¹⁹

Başvurucunun Uğradığı Hak İhlalleri ve Hukuki Dayanakları: Ayrımcılık yasağının ihlali (İHAS m.14, İHBS m.11, TCK m.122, İş Kanunu m.5), Çalışma ve sözleşme hürriyetinin ihlali (Anayasa m.48-49, TCK 117).

Başvurucuya Sağlanan Hukuki Destek: Danışana; HIV/AIDS ve Çalışma Yaşamıyla ilgili ILO Davranış Kuralları doğrultusunda gerekli hukuki danışmanlık sağlanmış ve iş akdinin feshedilmesi halinde bu feshin hukuka aykırı olacağını, hukuka aykırı feshin hem cezai hem de hukuki alanda sonuçlar doğurduğunu anlatılmıştır. Danışana bu bilgiler ışığında işveren ile tekrardan görüşmesi ve iş akdinin feshedilmesi durumunda işe iade davası, ayrımcılık tazminatı davası ile diğer işçilik alacaklarına ilişkin dava haklarının hatırlatılması yönünde danışmanlık verilmiştir.

BAŞVURU NO 14 / ŞUBAT 2023

Başvuru Konusu: Danışan HIV tanısı alınca kendi isteği ile HIV statüsünü işvereni ile paylaşmış, işveren tarafından psikolojik tacize (mobbing) maruz kalmıştır.²⁰

Başvurucunun Uğradığı Hak İhlalleri ve Hukuki Dayanakları: Ayrımcılık yasağının ihlali (İHAS m.14, İHBS m.11, TCK m.122, İş Kanunu m.5), Çalışma ve sözleşme hürriyetinin ihlali (Anayasa m.48-49, TCK 117).

¹⁹ Bu konuya ilişkin olarak Şubat içerisinde 2 kez danışmanlık verilmiştir.

²⁰ Bu konuya ilişkin olarak Şubat içerisinde 3 kez danışmanlık verilmiştir.

Başvurucuya Sağlanan Hukuki Destek: Danışana; HIV/AIDS ve Çalışma Yaşamıyla ilgili ILO Davranış Kuralları doğrultusunda gerekli hukuki danışmanlık sağlanmış ve iş akdinin feshedilmesi halinde bu feshin hukuka aykırı olacağını, hukuka aykırı feshin hem cezai hem de hukuki alanda sonuçlar doğurduğunu anlatılmıştır. Danışana bu bilgiler ışığında işveren ile tekrardan görüşmesi ve iş akdinin feshedilmesi durumunda işe iade davası, ayrımcılık tazminatı davası ile diğer işçilik alacaklarına ilişkin dava haklarının hatırlatılması yönünde danışmanlık verilmiştir.

BAŞVURU NO 15 / ŞUBAT 2023

Başvuru Konusu: Danışan muayene olurken HIV statüsünü paylaşmış, ardından hekim tarafından ayrımcı sözlere maruz kalmıştır. Hekim ardından tedaviyi reddetmiştir.²¹

Başvurucunun Uğradığı Hak İhlalleri ve Hukuki Dayanakları: Sağlık hizmetlerine erişim hakkının ihlali (Anayasa m.56), Görevi ihmal suretiyle kötüye kullanma suçu (TCK m. 257), Tıbbi özen gösterilmesinin ihlali (HHY m.14, Tıbbi Deontoloji Nizamnamesi m.13), Mesleki standartların ihlali (İHBS m.4), Tıbbi gereklere uygun teşhis tedavi ve bakımın ihlali (HHY m.11), Ayrımcılık yasağının ihlali (İHAS m.14, İHBS m.11, TCK m.122, Biyotıp Sözleşmesi m.11, Tıbbi Deontoloji Nizamnamesi m.2), Sağlık hizmetlerine adalete uygun erişim hakkının ihlali (İHBS Madde 2, HHY Madde 5, Biyotıp Sözleşmesi m.2,3,4), Bilgi vermenin usulü (HHY m.18).

Başvurucuya Sağlanan Hukuki Destek: Hekimin tedaviyi reddi, Hekimlik Meslek Etik Kuralları ile Tıbbi Deontoloji Tüzüğü'nde belirtilmiştir. Bu belgeler ışığında hekim; kendi uzmanlık alanı söz konusu değilse, bilgisi veya tıbbi imkanları yeterli değilse, hastaya faydalı olamayacağını düşünüyorsa, hekim ile hasta arasındaki sadakat/güven ilişkisi zedelenmişse, hastanın farklı bir hekim veya sağlık kurumu tarafından tedavi edilmesinin hasta açısından yararlı olacağına inanıyorsa, durumun acil olmaması ve hastanın başka bir hekime bırakılma imkânı varsa, şiddet veya tehditle karşı karşıya ise tedaviyi reddedebilir. Bunun haricindeki durumlarda hekimin tedaviyi reddetmesi bireylerin hak ihlali ile karşılaşmasına sebep olmaktadır. Bu hükümler doğrultusunda hastanın HIV pozitif olması, hekimin tedaviyi reddi için bir sebep değildir. Dolayısıyla danışanın gerektiği gibi tedavi olma hakkı elinden alınmıştır, kişi HIV ile yaşıyor ise hasta haklarından ve/veya gerektiği gibi teşhis ve tedavi hakkından mahrum kalır gibi bir düşünce modeli kabul edilemez ve hukuka aykırıdır. Bu sebeplerle danışana yaşadığı hak ihlallerinden ötürü suç duyurusunda bulunabileceği, Hasta Hakları Birimine başvurabileceği konusunda hukuki danışmanlık verilmiş bu başvurularda destek sunabileceğimiz belirtilmiştir.

²¹ Bu konuya ilişkin olarak Şubat içerisinde 3 kez danışmanlık verilmiştir.

Başvuru Konusu: Danışanın evlilik işlemlerini yapmak için gittiği aile hekimi, danışana HIV statüsü sebebiyle sağlık raporu veremeyeceğini söylemiştir.²²

Başvurucunun Uğradığı Hak İhlalleri ve Hukuki Dayanakları: Sağlık hizmetlerine erişim hakkının ihlali (Anayasa m.56), Görevi ihmal suretiyle kötüye kullanma suçu (TCK m.257), Tıbbi özen gösterilmesinin ihlali (HHY m.14, Tıbbi Deontoloji Nizamnamesi m.13), Mesleki standartların ihlali (İHBS m.4), Tıbbi gereklere uygun teşhis tedavi ve bakımın ihlali (HHY m.11), Ayrımcılık yasağının ihlali (İHAS m.14, İHBS m.11, TCK m.122, Biyotıp Sözleşmesi m.11, Tıbbi Deontoloji Nizamnamesi m.2), Sağlık hizmetlerine adalete uygun erişim hakkının ihlali (İHBS Madde 2, HHY Madde 5, Biyotıp Sözleşmesi m.2,3,4).

Başvurucuya Sağlanan Hukuki Destek: Umumi Hıfzıssıhha Kanunu'nda evlenmeye engel hastalıklar arasında HIV enfeksiyonu belirtilmemektedir. Türkiye'de anlamlı sayıda kişi evlilik öncesi muayene sırasında yapılan HIV testi ile tanı almaktadır. Bu bağlamda kişinin tedaviye erişimi ve sağlığının korunması için etkili bir araç olan evlilik öncesi muayenede HIV testi, danışmanlık verilerek kişinin rızası olması durumunda uygulanabilir. HIV testi öncesinde danışanlardan onam alınması ve test sonrasında danışan başvurulardan birinin HIV pozitif olduğunun öğrenilmesi durumunda, kişilerin evliliğinin önünde bir engel olmadığına dair sağlık raporu düzenlenmesi gerekir. Ancak ilgili sağlık raporunun düzenlenmesi için HIV testi zorunlu bir işlem değildir, onam vermeyen kişilere de gerekli sağlık raporu verilebilir. Sağlık Bakanlığı tarafından hazırlanmış olan "Evlilik Öncesi Muayene ve Danışmanlık Rehberi" ve yasal düzenlemeler aile hekiminin HIV ile yaşayan başvurucunun partnerine, başvurucunun statüsünü bildirmek gibi bir yükümlülüğü olmadığını aktarmaktadır. Bu noktada önerilen HIV pozitif başvurucuya tanı sonrası danışmanlık verilmesi ve bulaş yollarına dair bilgilendirmenin yapılmasıdır. Hekim, başvurucunun partnerine bilgi vermek veya başvurucunun partneri ile onam formu düzenlemek gibi uygulamalardan kaçınmalıdır. Sonuç olarak kişilerin rızaları dışında partnerlerine bilgi verilmeden, evlilik öncesi danışmanlık işlemleri tamamlanmalıdır.

Nitekim, HIV ile yaşayan başvurucunun onamı olmaksızın hekim tarafından başvurucunun partnerine statüsünün söylenmesi başta Anayasa kapsamında düzenlenmiş olan özel hayat ve kişisel veri kavramlarını zedelemektedir. Sağlık mevzuatı anlamında Hasta Hakları Yönetmeliği'ne baktığımızda düzenlenmiş olan mahremiyet ilkesine göre ise, bilgilerin gizli tutulması ve yine bilgi vermenin usulü gereği hastanın rızası olmaksızın bilgilerinin paylaşılması gerekir. Bu durum aynı zamanda Türk Ceza Kanunu'nun 136. Maddesi kapsamında suç olarak da düzenlenmiş durumdadır.

²² Bu konuya ilişkin olarak Şubat içerisinde 3 kez danışmanlık verilmiştir.

Danışanlara tüm bu hususlar aktarılarak ve kimi zaman ise ilgili hekim ile görüşmeler de sağlayarak evlilik işlemlerinin tamamlanması noktasında gerekli hukuki danışmanlık verilmiştir.

BAŞVURU NO 17 / ŞUBAT 2023

Başvuru Konusu: Kendisine karşı boşanma davası açılan danışan, dava dilekçesinde ve ilgili belgelerde HIV statüsünün açıklandığını, statü bilgisi üzerinden hakarete uğradığını ve yakınlarına HIV statüsünün ifşa edildiğinden bahsetmiştir.

Başvurucunun Uğradığı Hak İhlalleri ve Hukuki Dayanakları: Özel hayatın gizliliğine saygı hakkı (AY m.20, İHEB m.12, İHAS m.8, TCK m.134), Ayrımcılık yasağının ihlali (İHAS m.14, İHBS m.11, TCK m.122).

Başvurucuya Sağlanan Hukuki Destek: Danışana Türk Medeni Kanunu uyarınca boşanma sebeplerinden söz edilmiş ve HIV statüsünün bir boşanma sebebi olarak sayılamayacağından ayrıntısıyla bahsedilmiştir. Karşı tarafın HIV statüsünü bir başka boşanma sebebi altında geçirmesi durumunda bu bilginin boşanma davasında göz önüne alınmaması gereken, ilgisiz bir bilgi olduğu hakkında bilgilendirmede bulunulmuştur. Bu doğrultuda özel hayatın gizliliğine ve ayrımcılık yasağına aykırı durumla ilgili gidilebilecek yollar danışana anlatılmıştır.

Danışanlardan birisinin boşanma davası özelinde danışanın çocuğu ile görüşmesi engellenmektedir. Danışanın statüsünün herhangi bir şekilde çocuğu ile ilişki kurmasına engel teşkil etmesi söz konusu değildir. Danışana bu yönde gerekli bilgiler aktarılmıştır.

BAŞVURU NO 18 / ŞUBAT 2023

Başvuru Konusu: Danışan estetik bir işlem yaptırmak isterken (saç ekimi için de aynı açıklamalar geçerli olacaktır) hekim tarafından statüsü nedeniyle ve zaruri olmadığı gerekçesiyle reddedilmiştir.²³

Başvurucunun Uğradığı Hak İhlalleri ve Hukuki Dayanakları: Kişinin Dokunulmazlığı ile Maddi ve Manevi Bütünlüğünü Koruma Hakkının İhlali (Anayasa md 17), Sağlık Hizmetlerine Erişim Hakkının İhlali (Anayasa md 56), Görevi İhmal Suretiyle Kötüye Kullanma Suçu (TCK md 257), Tıbbî özen gösterilmesinin ihlâli (HHY md 14, Tıbbî Deontoloji Nizamnamesi md 13), Mesleki standartların ihlâli (İHBS md 4), Tıbbî gereklere uygun teşhis tedavi ve bakımın ihlâli (HHY md 11), Ayrımcılık yasağının

²³ Bu konuya ilişkin olarak Şubat içerisinde 4 kez danışmanlık verilmiştir.

Başvuru Konusu: İşe girişte talep edilen sağlık raporunda HIV testi yapıp rapora HIV statüsü yazılan danışan, statüsünü işveren ile paylaşmak istemediğini bu konuda nasıl bir yol izleyebileceğini sormuştur.²⁴

Başvurucunun Uğradığı Hak İhlalleri ve Hukuki Dayanakları: Özel hayatın gizliliğine saygı hakkı (AY m.20, İHEB m.12, İHAS m.8, TCK m.134, TDN m.4, HHY m.21), Kişisel sağlık verilerin korunması hakkı (AY m.20, İHEB m.12, İHAS m.8, KVKK m.6, TCK m.135, 136, 137, HHY m.23), İş, çalışma ve sözleşmede bulunma hürriyeti (AY m.48, 49, İHEB m.23, TCK m.117), Ayrımcılık yasağı (AY m.10, İHEB m.2, İHAS m.14, İş Kanunu m.5)

Başvurucuya Sağlanan Hukuki Destek: Danışana, İşyeri Hekimi ve Diğer Sağlık Personelinin Görev, Yetki, Sorumluluk ve Eğitimleri Hakkındaki Yönetmelik'in ekinde yer alan İşe Giriş/Periyodik Muayene Formu'nda HIV testinin sayılmadığı dolayısıyla HIV testinin işe giriş için ve periyodik muayenelerde zorunlu bir test olmadığı hususunda bilgi verilmiştir. Ayrıca, HIV/AIDS ve Çalışma Yaşamıyla ilgili ILO Uygulama ve Davranış Kuralları'na göre iş için başvuranlardan ya da çalışanlardan HIV ile ilgili kişisel bilgi vermelerini istemenin herhangi bir gerekçesi olamayacağı düzenlenmiştir. Ek olarak, çalışanların da bu tür bilgileri iş arkadaşlarına verme gibi bir yükümlülükleri olamayacağı ve işçilerin sağlık statülerine ilişkin konularda, Kişisel Verilerin Korunması Kanunu uyarınca HIV statüsünün özel nitelikli kişisel verilere erişimin gizliliğine ilişkin kurallara tabi olması gerektiği düzenlenmiştir. Dolayısıyla işçi veya işçi adayından HIV testinin istenmesi ve test sonucuna göre işçi adayının işe alınmaması veya işçinin iş sözleşmesinin feshedilmesi veyahut yenilenmemesi durumu ayrımcı bir muamele teşkil etmektedir. Bu durum hem taraf olunan uluslararası sözleşmelere hem de ulusal düzeydeki mevzuata aykırıdır. HIV testi, Kan ve Kan Ürünleri Yönetmeliği'nde sayılan haller (kan ve organ bağışçıları) ile Genel Kadınlar ve Genelevlerin Tabi Olacakları Hükümler ve Fuhuş Yüzünden Bulaşan Zührevi Hastalıklarla Mücadele Tüzüğü'nde sayılan haller bakımından zorunlu tutulmuştur. Bunlar haricinde polisler, bekçiler, askerler ve pilotların işe giriş sağlık muayenelerinde, mesleklere ilişkin kanuni düzenlemeler uyarınca HIV statüsüne özel olarak bakılmaktadır. Dolayısıyla, bu haller dışındaki işe girişlerde HIV testi istenmesinin hukuki bir dayanağı bulunmamaktadır. Bu bilgiler doğrultusunda danışan, işe giriş sağlık raporu aldığı hekimi ile bir görüşme sağlamıştır.

Danışanlarımızdan birisi, özel huzurevleri ve bakımevlerinde yaşlı bakım elemanı olarak çalışmak istemektedir. Özel Huzurevleri ile Huzurevi Yaşlı Bakım Merkezleri Yönetmeliği uyarınca yaşlı bakım elemanının sağlık şartlarına ilişkin düzenlemede statüsü bakımından bir engel ile karşılaşma ihtimali bulunmamaktadır. Hekiminin statüyü geçirme talebinin kabul edilebilir olmadığı bilgisi danışana, yürütebileceği şikâyet mekanizmaları ile aktarılmıştır.

²⁴ Bu konuya ilişkin olarak Mart içerisinde 5 kez danışmanlık verilmiştir.

Başvuru Konusu: Geçireceği bir operasyon adına önceden anlaştığı hastaneye HIV statüsünü söyleyen danışana HIV+ olduğu için operasyonun yapılabilmesi adına ek ücret ödemesi gerektiği/işlemin gerçekleştirilemeyeceği söylenmiştir.²⁵

Başvurucunun Uğradığı Hak İhlalleri ve Hukuki Dayanakları: Kişinin dokunulmazlığı ile maddi ve manevi bütünlüğünü koruma hakkının ihlali (Anayasa m.17), Sağlık hizmetlerine erişim hakkının ihlali (Anayasa m.56), Görevi ihmal suretiyle kötüye kullanma suçu (TCK m.257), Tıbbi özen gösterilmesinin ihlali (HHY m.14, Tıbbi Deontoloji Nizamnamesi m.3), Mesleki standartların ihlali (İHBS m.4), Tıbbi gereklere uygun teşhis tedavi ve bakımın ihlali (HHY m.11), Ayrımcılık yasağının ihlali (İHAS m.14, İHBS m.11, TCK m.122, Biyotıp Sözleşmesi m.11, Tıbbi Deontoloji Nizamnamesi m.2), Sağlık hizmetlerine adalete uygun erişim hakkının ihlali (İHBS Madde 2, HHY Madde 5, Biyotıp Sözleşmesi m.2,3,4).

Başvurucuya Sağlanan Hukuki Destek: Danışana tıbbi işlemlerde kullanılan malzemelerin ve enfeksiyon önleme kurallarının standart olduğu ve HIV ile yaşayanlar için özel bir önleme gerek olmadığı hususunda gerekli bilgilendirmeler yapılmış ve kişinin sadece HIV ile yaşıyor olmasının hekimin işlemde çekilmesine ya da ayrıca ücretlendirilmesine bir gerekçe olarak gösterilemeyeceği söylenmiştir. Bu noktada suça konu eylemin gerçekleştiği yer Devlet Hastanesi, Özel Hastane veya Özel Tıp Merkezi de olsa aynı hususlar geçerli olacaktır.

AIDS evresinde olsun veya olmasın HIV ile yaşayanlara sağlık hizmeti sunmanın sağlık çalışanları açısından düşük bir risk yarattığı bilimsel olarak kanıtlanmıştır.²⁶ Bulaşıcı hastalık temelli olarak hekimin tedaviyi reddedebilmesi için ise her şeyden önce hastalığın objektif anlamda hekimin sağlığı açısından “aşırı risk” taşıması gerekeceğinden sağlık çalışanlarının, düşük risk grubunda olmalarına rağmen hastayı tedavi etmekten imtina etmemeleri gereklidir.²⁷ Kaldı ki;

“İdeal olan, hekimlerin riskli, zor veya elverişsiz bulunduğu durumlarda dahi hastaya gerekli tedaviyi uygulamasıdır. Bunun sebebi hasta-hekim ilişkisinde tarafların çıkarlarının aynı eksende yer almaması dolayısıyla hastanın çıkarlarının hekimin çıkarlarına üstün gelmesidir.”²⁸

Dolayısıyla kişinin HIV pozitif olduğu için hekimin söz konusu işlemi yapmak için ek ücret talep etmesi hukuka aykırılık oluşturmaktadır ve ayrımcı bir muameledir. Danışana yukarıda belirtilen hak ihlallerinden ötürü Hasta Hakları Birimine ve yaşadığı ilin Tabipler Odasına başvurabileceği ayrıca suç duyurusunda bulunabileceği anlatılmıştır.

²⁵ Bu konuya ilişkin olarak Mart içerisinde 3 kez danışmanlık verilmiştir.

²⁶ Civaner Murat, “Hekimin Bulaşıcı Hastalık Taşıyan Hastaya Sağlık Hizmeti Sunma Ödevi: Nereye Kadar?”, *Türkiye Klinikleri Tıp Etiği-Hukuku-Tarihi Dergisi*, 2007, 15, s. 166-175.

²⁷ Türe, Gökhan; Türe, Oğuzhan, “Hekimin Hizmetten Çekilme Hakkı”, *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, no. 131, 2017, s. 308.

²⁸ Age, s. 296.

BAŞVURU NO 21 / MART 2023

Başvuru Konusu: Danışan arkadaşının HIV statüsünü 3. kişilere ifşa ettiğinden bahsetmiştir. Danışan bu konuda dernekten hukuki destek talep etmiştir.²⁹

Başvurucunun Uğradığı Hak İhlalleri ve Hukuki Dayanakları: Kişisel sağlık verilerinin korunması hakkının ihlali (AY m.20, TCK m.136), Özel hayatın gizliliğine saygı hakkı (AY m.20, İHEB m.12, İHAS m.8, TCK m.134).

Başvuruya Sağlanan Hukuki Destek: HIV statüsünün Anayasa Mahkemesi kararlarında tanımlandığı üzere kişinin sağlık verileri kapsamında olan ve özel hayat kapsamında korunması gereken kişisel veri niteliğinde olduğu ve Anayasa'nın 20. maddesine göre herkesin kendisiyle ilgili kişisel verilerin korunmasını isteme hakkına sahip olduğu yönünde danışana bilgi verilmiştir. Kişisel verilerin hukuka aykırı olarak bir başkasına verilmesi, yayılması veya ele geçirilmesi ise TCK m.136'da düzenlenen "Verileri hukuka aykırı olarak verme veya ele geçirme" suçunu; kişinin özel hayatının gizliliğinin ihlal edilmesi ise TCK m.134'de düzenlenen "Özel hayatın gizliliğini ihlal" suçunun unsurlarının oluşmasına sebep olduğu anlatılmıştır. Danışana bu fiillere ilişkin suç duyurusunda bulunabileceği hususunda danışmanlık verilmiştir.

BAŞVURU NO 22 / MART 2023

Başvuru Konusu: Danışan muayene olurken HIV statüsünü paylaşmış, ardından hekim tarafından ayrımcı sözlere maruz kalmıştır. Hekim ardından tedaviyi reddetmiştir.³⁰

Başvurucunun Uğradığı Hak İhlalleri ve Hukuki Dayanakları: Sağlık hizmetlerine erişim hakkının ihlali (Anayasa m.56), Görevi ihmal suretiyle kötüye kullanma suçu (TCK m. 257), Tıbbi özen gösterilmesinin ihlali (HHY m.14, Tıbbi Deontoloji Nizamnamesi m.13), Mesleki standartların ihlali (İHBS m.4), Tıbbi gereklere uygun teşhis tedavi ve bakımın ihlali (HHY m.11), Ayrımcılık yasağının ihlali (İHAS m.14, İHBS m.11, TCK m.122, Biyotıp Sözleşmesi m.11, Tıbbi Deontoloji Nizamnamesi m.2), Sağlık hizmetlerine adalete uygun erişim hakkının ihlali (İHBS Madde 2, HHY Madde 5, Biyotıp Sözleşmesi m.2,3,4), Bilgi vermenin usulü (HHY m.18).

Başvurucuya Sağlanan Hukuki Destek: Hekimin tedaviyi reddi, Hekimlik Meslek Etik Kuralları ile Tıbbi Deontoloji Tüzüğü'nde belirtilmiştir. Bu belgeler ışığında hekim; kendi uzmanlık alanı söz konusu değilse, bilgisi veya tıbbi imkanları yeterli değilse, hastaya faydalı olamayacağını düşünüyorsa, hekim ile hasta arasındaki sadakat/güven ilişkisi zedelenmişse, hastanın farklı bir hekim veya sağlık kurumu tarafından tedavi edilmesinin hasta açısından yararlı olacağına inanıyorsa, durumun

²⁹ Bu konuya ilişkin olarak Mart içerisinde 3 kez danışmanlık verilmiştir.

³⁰ Bu konuya ilişkin olarak Mart içerisinde 3 kez danışmanlık verilmiştir.

acil olmaması ve hastanın başka bir hekime bırakılma imkânı varsa, şiddet veya tehditle karşı karşıya ise tedaviyi reddedebilir. Bunun haricindeki durumlarda hekimin tedaviyi reddetmesi bireylerin hak ihlali ile karşılaşmasına sebep olmaktadır. Bu hükümler doğrultusunda hastanın HIV pozitif olması, hekimin tedaviyi reddi için bir sebep değildir. Dolayısıyla danışanın gerektiği gibi tedavi olma hakkı elinden alınmıştır, kişi HIV ile yaşıyor ise hasta haklarından ve/veya gerektiği gibi teşhis ve tedavi hakkından mahrum kalır gibi bir düşünce modeli kabul edilemez ve hukuka aykırıdır. Danışanın ameliyatı söz konusu ayrımcı tutum sebebiyle iptal edilmiştir. Bu sebeplerle danışana yaşadığı hak ihlallerinden ötürü suç duyurusunda bulunabileceği, Hasta Hakları Birimine başvurabileceği konusunda hukuki danışmanlık verilmiş bu başvurularda destek sunabileceğimiz belirtilmiştir.

BAŞVURU NO 23 / MART 2023

Başvuru Konusu: Danışan HIV tanısı alınca kendi isteği ile HIV statüsünü işvereni ile paylaşmış, işveren tarafından mobbinge maruz kalmıştır.³¹

Başvurucunun Uğradığı Hak İhlalleri ve Hukuki Dayanakları: Ayrımcılık yasağının ihlali (İHAS m.14, İHBS m.11, TCK m.122, İş Kanunu m.5), Çalışma ve sözleşme hürriyetinin ihlali (Anayasa m.48-49, TCK 117).

Başvurucuya Sağlanan Hukuki Destek: Danışana; HIV/AIDS ve Çalışma Yaşamıyla İlgili ILO Davranış Kuralları doğrultusunda gerekli hukuki danışmanlık sağlanmış ve iş akdinin feshedilmesi halinde bu feshin hukuka aykırı olacağını, hukuka aykırı feshin hem cezai hem de hukuki alanda sonuçlar doğurduğunu anlatılmıştır. Danışana bu bilgiler ışığında işveren ile tekrardan görüşmesi ve iş akdinin feshedilmesi durumunda işe iade davası, ayrımcılık tazminatı davası ile diğer işçilik alacaklarına ilişkin dava haklarının hatırlatılması yönünde danışmanlık verilmiştir.

Bu konuya ilişkin danışmanlık verilen danışanlarımızdan bir tanesinin dava süreci bulunmakla birlikte, henüz kesinleşmiş bir karar söz konusu değildir.

BAŞVURU NO 24 / MART 2023

Başvuru Konusu: Kendisine karşı boşanma davası açılan danışan, dava dilekçesinde ve ilgili belgelerde HIV statüsünün açıklandığını, statü bilgisi üzerinden hakarete uğradığını ve yakınlarına HIV statüsünün ifşa edildiğinden bahsetmiştir.³²

Başvurucunun Uğradığı Hak İhlalleri ve Hukuki Dayanakları: Özel hayatın gizliliğine saygı hakkı (AY m.20, İHEB m.12, İHAS m.8, TCK m.134), Ayrımcılık yasağının ihlali (İHAS m.14, İHBS m.11, TCK m.122).

³¹ Bu konuya ilişkin olarak Mart içerisinde 4 kez danışmanlık verilmiştir.

Başvurucuya Sağlanan Hukuki Destek: Danışana Türk Medeni Kanunu uyarınca boşanma sebeplerinden söz edilmiş ve HIV statüsünün bir boşanma sebebi olarak sayılamayacağından ayrıntısıyla bahsedilmiştir. Karşı tarafın HIV statüsünü bir başka boşanma sebebi altında geçirmesi durumunda bu bilginin boşanma davasında göz önüne alınmaması gereken, ilgisiz bir bilgi olduğu hakkında bilgilendirmede bulunulmuştur. Bu doğrultuda özel hayatın gizliliğine ve ayrımcılık yasağına aykırı durumla ilgili gidilebilecek yollar danışana anlatılmıştır.

Danışanlardan birisinin boşanma davası özelinde danışanın çocuğu ile görüşmesi engellenmektedir. Danışanın statüsünün herhangi bir şekilde çocuğu ile ilişki kurmasına engel teşkil etmesi söz konusu değildir. Danışana bu yönde gerekli bilgiler aktarılmıştır.

BAŞVURU NO 25 / MART 2023

Başvuru Konusu: Danışan sağlık çalışanı olmakla birlikte işi ile ilgili olarak istenilen rutin kontroller sırasında kendisinden HIV testi istenmiş, danışan ise HIV testi vermek istemediğini söylemiştir. Bu nedenle başına ne geleceği konusunda endişe duyan danışan hukuki danışmanlık almak amacıyla başvuruda bulunmuştur.³²

Başvurucunun Uğradığı Hak İhlalleri ve Hukuki Dayanakları: Özel hayatın gizliliğine saygı hakkı (AY m.20, İHEB m.12, İHAS m.8, TCK m.134), Kişisel sağlık verilerin korunması hakkı (AY m.20, İHEB m.12, İHAS m.8, KVKK m.6, TCK m.135, 136, 137), İş, çalışma ve sözleşmede bulunma hürriyeti (AY m.48, 49, İHEB m.23, TCK m.117), Ayrımcılık yasağı (AY m.10, İHEB m.2, İHAS m.14, İş Kanunu m.5).

Başvurucuya Sağlanan Hukuki Destek: Danışana HIV/AIDS ve Çalışma Yaşamıyla İlgili ILO Uygulama ve Davranış Kuralları doğrultusunda gerekli hukuki danışmanlık sağlanmıştır. HIV enfeksiyonunun, işe almama, iş sözleşmesini yenilememe veya işten çıkarma için haklı veya geçerli bir sebep olamayacağı ayrıca Uygulama ve Davranış Kuralları uyarınca aday işçilerden ya da çalışanlardan HIV ile ilgili kişisel bilgi vermelerini istemenin herhangi bir gerekçesi olamayacağı düzenlenmiştir.

Danışana, İşyeri Hekimi ve Diğer Sağlık Personelinin Görev, Yetki, Sorumluluk ve Eğitimleri Hakkındaki Yönetmelik'in ekinde yer alan İşe Giriş/Periyodik Muayene Formu'nda HIV testinin sayılmadığı dolayısıyla HIV testinin işe giriş için ve periyodik muayenelerde zorunlu bir test olmadığı hususunda bilgi verilmiştir.

Ek olarak, çalışanların da bu tür bilgileri üstüne ya da iş arkadaşlarına verme gibi bir yükümlülükleri olamayacağı ve işçilerin sağlık statülerine ilişkin konularda, Kişisel Verilerin Korunması Kanunu uyarınca HIV statüsünün özel nitelikli kişisel verilere

³² Bu konuya ilişkin olarak Mart içerisinde 2 kez danışmanlık verilmiştir.

erişimin gizliliğine ilişkin kurallara tabi olması gerektiği düzenlenmiştir. Dolayısıyla işçi veya işçi adayından HIV testinin istenmesi ve test sonucuna göre işçi adayının işe alınmaması veya işçinin iş sözleşmesinin feshedilmesi veyahut yenilenmemesi durumu ayrımcı bir muamele teşkil etmektedir. Bu durum hem taraf olduğumuz uluslararası sözleşmelere hem de ulusal düzeydeki mevzuata aykırıdır. HIV testi, Kan ve Kan Ürünleri Yönetmeliği'nde sayılan haller (kan ve organ bağışçıları) ile Genel Kadınlar ve Genelevlerin Tabi Olacakları Hükümler ve Fuhuş Yüzünden Bulaşan Zührevi Hastalıklarla Mücadele Tüzüğü'nde sayılan haller bakımından zorunlu tutulmuştur. Bunlar haricinde polisler, bekçiler, askerler ve pilotların işe giriş sağlık muayenelerinde, bu mesleklere ilişkin kanuni düzenlemeler uyarınca HIV statüsüne özel olarak bakılmaktadır. Dolayısıyla, bu haller dışındaki işe girişlerde HIV testi istenmesinin hukuki bir dayanağı bulunmamaktadır ve hukuka aykırıdır.

BAŞVURU NO 26 / MART 2023

Başvuru Konusu: Danışanın evlilik işlemlerini yapmak için gittiği aile hekimi, danışana HIV statüsü sebebiyle sağlık raporu veremeyeceğini söylemiştir.³³

Başvurucunun Uğradığı Hak İhlalleri ve Hukuki Dayanakları: Sağlık hizmetlerine erişim hakkının ihlali (Anayasa m.56), Görevi ihmal suretiyle kötüye kullanma suçu (TCK m.257), Tıbbi özen gösterilmesinin ihlali (HHY m.14, Tıbbi Deontoloji Nizamnamesi m.13), Mesleki standartların ihlali (İHBS m.4), Tıbbi gereklere uygun teşhis tedavi ve bakımın ihlali (HHY m.11), Ayrımcılık yasağının ihlali (İHAS m.14, İHBS m.11, TCK m.122, Biyotıp Sözleşmesi m.11, Tıbbi Deontoloji Nizamnamesi m.2), Sağlık hizmetlerine adalete uygun erişim hakkının ihlali (İHBS Madde 2, HHY Madde 5, Biyotıp Sözleşmesi m.2,3,4).

Başvurucuya Sağlanan Hukuki Destek: Umumi Hıfzıssıhha Kanunu'nda evlenmeye engel hastalıklar arasında HIV enfeksiyonu belirtilmemektedir. Türkiye'de anlamlı sayıda kişi evlilik öncesi muayene sırasında yapılan HIV testi ile tanı almaktadır. Bu bağlamda kişinin tedaviye erişimi ve sağlığının korunması için etkili bir araç olan evlilik öncesi muayenede HIV testi, danışmanlık verilerek kişinin rızası olması durumunda uygulanabilir. HIV testi öncesinde danışanlardan onam alınması ve test sonrasında danışan başvuruçulardan birinin HIV pozitif olduğunun öğrenilmesi durumunda, kişilerin evliliğinin önünde bir engel olmadığına dair sağlık raporu düzenlenmesi gerekir. Ancak ilgili sağlık raporunun düzenlenmesi için HIV testi zorunlu bir işlem değildir, onam vermeyen kişilere de gerekli sağlık raporu verilebilir.

Sağlık Bakanlığı tarafından hazırlanmış olan "Evlilik Öncesi Muayene ve Danışmanlık Rehberi" ve yasal düzenlemeler aile hekiminin HIV ile yaşayan başvuruçunun partnerine, başvuruçunun statüsünü bildirmek gibi bir yükümlülüğü olmadığını aktarmaktır. Bu noktada önerilen HIV pozitif başvuruçuya tanı sonrası danışmanlık verilmesi ve bulaş yollarına dair bilgilendirmenin yapılmasıdır. Hekim, başvuruçunun

³³ Bu konuya ilişkin olarak Mart içerisinde 3 kez danışmanlık verilmiştir.

partnerine bilgi vermek veya başvuruçunun partneri ile onam formu düzenlemek gibi uygulamalardan kaçınmalıdır. Sonuç olarak kişilerin rızaları dışında partnerlerine bilgi verilmeden, evlilik öncesi danışmanlık işlemleri tamamlanmalıdır.

Nitekim, HIV ile yaşayan başvuruçunun onamı olmaksızın hekim tarafından başvuruçunun partnerine statüsünün söylenmesi başta Anayasa kapsamında düzenlenmiş olan özel hayat ve kişisel veri kavramlarını zedelemektedir. Sağlık mevzuatı anlamında Hasta Hakları Yönetmeliği'ne baktığımızda düzenlenmiş olan mahremiyet ilkesine göre ise, bilgilerin gizli tutulması ve yine bilgi vermenin usulü gereği hastanın rızası olmaksızın bilgilerinin paylaşılması gerekir. Bu durum aynı zamanda Türk Ceza Kanunu'nun 136. Maddesi kapsamında suç olarak da düzenlenmiş durumdadır.

Danışanlara tüm bu hususlar aktararak ve kimi zaman ise ilgili hekim ile görüşmeler de sağlayarak evlilik işlemlerinin tamamlanması noktasında gerekli hukuki danışmanlık verilmiştir.

BAŞVURU NO 27 / MART 2023

Başvuru Konusu: Danışan HIV tanısı alınca kendi isteği ile HIV statüsünü işvereni ile paylaşmış ve bir süre geçtikten sonra ise iş akdine son vermiştir.³⁴

Başvuruçunun Uğradığı Hak İhlalleri ve Hukuki Dayanakları: Ayrımcılık yasağının ihlali (İHAS m.14, İHBS m.11, TCK m.122, İş Kanunu m.5), Çalışma ve sözleşme hürriyetinin ihlali (Anayasa m.48-49, TCK 117).

Başvuruçuya Sağlanan Hukuki Destek: Danışana; HIV/AIDS ve Çalışma Yaşamıyla ilgili ILO Davranış Kuralları doğrultusunda gerekli hukuki danışmanlık sağlanmış ve iş akdinin feshedilmesi halinde bu feshin hukuka aykırı olacağını, hukuka aykırı feshin hem cezai hem de hukuki alanda sonuçlar doğurduğunu anlatılmıştır. Danışana bu bilgiler ışığında işveren ile tekrardan görüşmesi ve iş akdinin feshedilmesi durumunda işe iade davası, ayrımcılık tazminatı davası ile diğer işçilik alacaklarına ilişkin dava haklarının hatırlatılması yönünde danışmanlık verilmiştir.

BAŞVURU NO 28 / MART 2023

Başvuru Konusu: Danışan gittiği dış hastanesinde bilgilerinin tedaviyle ilgisiz hekimlerle paylaşıldığını, farklı hekimler tarafından tedavinin reddedilerek sağlık hakkına erişemediğinden bahsetmiş ve konuya ilişkin destek talep etmiştir.

³⁴ Bu konuya ilişkin olarak Mart içerisinde 4 kez danışmanlık verilmiştir.

Başvurucunun Uğradığı Hak İhlalleri ve Hukuki Dayanakları: Görevi kötüye kullanma suçu (TCK m.257), Özel hayatın gizliliğine saygı hakkı (AYm.20, İHEB m.12, İHAS m.8, TCK m.134, Tıbbi Deontoloji Nizamnamesi m.4, HHY m.21), Kişisel sağlık verilerinin korunması hakkının ihlali (AY m.20, TCK m.136), Mesleki standartların ihlali (İHBS m.4), Bilgilerinin gizli tutulması hakkının ihlali (HHY m.23), Mahremiyete saygı hakkının ihlali (HHY m.21), Ayrımcılık yasağının ihlali (İHAS m.14, İHBS m.11, TCK m.122, Biyotıp Sözleşmesi m.11, Tıbbi Deontoloji Nizamnamesi m.2), Sağlık hizmetlerine adalete uygun erişim hakkının ihlali (İHBS m.2, HHY m.5, Biyotıp Sözleşmesi m.2,3,4).

Başvuruya Sağlanan Hukuki Destek: Danışana tıbbi işlemlerde kullanılan malzemelerin ve enfeksiyon önleme kurallarının standart olduğu ve HIV statüsündeki bireyler için özel bir önleme gerek olmadığı hususunda gerekli bilgilendirmeler yapılmış ve kişinin sadece HIV ile yaşıyor olmasının hekimin çekilmesine bir gerekçe olarak gösterilemeyeceği söylenmiştir. Ek olarak danışanın HIV statüsü, hiçbir şekilde hekimin hastayı ret hakkını doğurmamakta, aksine hekimin etik ve mesleki sorumluluğunu gündeme getirmektedir. Danışanın ayrıca mahremiyet hakkı da ihlal edilmiş durumdadır. Hekim aynı zamanda tıp etiğine aykırı olan davranışıyla görevini ihmal suretiyle kötüye kullanmıştır. Danışana yukarıda belirtilen hak ihlallerinden ötürü suç duyurusunda bulunabileceği, ayrıca hastanenin Hasta Hakları Birimi'ne ve yaşadığı ilin Tabipler Odasına şikâyette bulunabileceği konusunda danışmanlık verilmiştir.

Başvurucu, sürücü adayı olup, ehliyet için alınması gereken sağlık raporunun, aile hekimi tarafından verilmemesi ve kendisine araştırma hastanesine sevk etmesi üzerine, konu ile ilgili derneğe ulaşarak, bilgi almak istemiştir.

BAŞVURU NO 29 / MART 2023

Başvuru Konusu: Danışan sürücü ehliyeti için alması gereken sağlık raporunu oluşturması adına aile hekimi ile görüşmüş, ancak aile hekimi ilgili sağlık raporunu vermemiştir.³⁵

Başvurucunun Uğradığı Hak İhlalleri ve Hukuki Dayanakları: Görevi kötüye kullanma suçu (TCK m.257), Sürücü Adayları ve Sürücülerde Aranacak Sağlık Şartları ile Muayenelerine Dair Yönetmelik, Mesleki standartların ihlali (İHBS m.4), Ayrımcılık yasağının ihlali (İHAS m.14, İHBS m.11, TCK m.122, Biyotıp Sözleşmesi m.11, Tıbbi Deontoloji Nizamnamesi m.2), Sağlık hizmetlerine adalete uygun erişim hakkının ihlali (İHBS m.2, HHY m.5, Biyotıp Sözleşmesi m.2,3,4).

Başvuruya Sağlanan Hukuki Destek: Sürücü Adayları ve Sürücülerde Aranacak

³⁵ Bu konuya ilişkin olarak Mart içerisinde 2 kez danışmanlık verilmiştir.

Sağlık Şartları ile Muayenelerine Dair Yönetmelik uyarınca incelenmesi dahi öngörülmemiş olan HIV statüsü ehliyet için verilecek sağlık raporunda sorgulanması gereken bir sağlık durumu olarak kabul edilmeyecektir. Hali hazırda sürücü olmaya da engel teşkil etmediği açık olan bu hususa karşın aile hekiminin vermekle yükümlü olduğu sağlık raporunu vermemesi hem hukuka aykırılık teşkil etmekte hem de ihmal suretiyle görevini kötüye kullandığı için suç teşkil etmektedir. Danışana bu durum ve nihayetinde gidebileceği şikayet mekanizmalarına yönelik bilgi sağlanmıştır.

HUKUKİ BİLGİ VERİLEN ANCAK HAK İHLALİ TESPİT EDİLEMİYEN VAKALAR

BİLGİLENDİRME NO 1 / OCAK 2023

Başvuru Konusu: Danışan yeni tanı almış olup temel hakları konusunda bilgilendirme talep etmiştir.³⁶

Başvurucuya Sağlanan Hukuki Destek: Danışana temel haklar konusunda danışmanlık sağlanmıştır.

BİLGİLENDİRME NO 2 / OCAK 2023

Başvuru Konusu: Danışan temel hakları konusunda bilgilendirme talep etmiştir.³⁷

Başvurucuya Sağlanan Hukuki Destek: Danışana temel haklar konusunda danışmanlık sağlanmıştır.

Bilgilendirme No 3 / Ocak 2023

Başvuru Konusu: Danışan MEDULA sistemindeki bilgileri gizlemek istediğini belirtmiş, bunun içinde yapması gerekenleri öğrenmek için başvurmuştur.³⁸

Başvurucuya Sağlanan Hukuki Destek: Sosyal Güvenlik Kurumu Başkanlığı Hizmet Sunumu Genel Müdürlüğü, 16 Ağustos 2021 tarihinde yayınladığı 2021/29 sayılı

³⁶ Bu konuya ilişkin olarak Ocak içerisinde 41 kez danışmanlık verilmiştir.

³⁷ Bu konuya ilişkin olarak Ocak içerisinde 5 kez danışmanlık verilmiştir.

³⁸ Bu konuya ilişkin olarak Ocak içerisinde 6 kez danışmanlık verilmiştir.

Genelge ile MEDULA sistemi üzerinden görülebilen kişisel sağlık verilerine yalnızca kurum talebi ya da mahkeme kararıyla gizlilik getirilebileceğini, kişilerin kendilerinin ya da vekaleten yapacakları başvuruların işleme alınmayacağını ve önceki tarihli işlemlerin ortadan kaldırılacağını düzenlemiş durumdadır. Pozitif Yaşam Derneği söz konusu Genelge'nin ilgili kısımlarının yürütmesinin durdurulması ve iptal edilmesi yönünde bir dava açmıştır ve bu dava Danıştay önünde derdest haldedir. Danıştay yürütmenin durdurulması talebimize ilişkin bir karar vermesi gerekirken henüz vermemiştir. Dosyada esaslı bir değişiklik halen olmamıştır. Ancak, Eylül ayı içerisinde savcı yazılı beyanını açıklamış, davanın reddinin uygun olduğu yönünde görüşünü belirtmiştir. Dernek olarak savcı düşüncesine cevap verilmiş, dava dilekçemizde belirttiğimiz hususlar detaylandırılarak davanın kabulüne karar verilmesi gerektiğine ilişkin beyan dilekçesi paylaşılmıştır.

Bunun yanı sıra danışana, Genelge temelinde kendisine uygulanan birel işlemin kaldırılması yönünde Sosyal Güvenlik Kurumu'na başvurabileceği, gelecek ret kararı üzerine 60 gün içinde derece idare mahkemesi önünde iptal davası açabileceği yönünde bilgilendirme yapılmıştır.

BİLGİLENDİRME NO 4 / OCAK 2023

Başvuru Konusu: Danışan, HIV statüsünün gemide çalışmasına engel olup olmadığı hususunda danışmanlık almak istemiştir.

Başvurucuya Sağlanan Hukuki Destek: Gemi adamları ile ilgili olarak uluslararası mevzuat kapsamında bağlayıcı olan Gemi Adamlarının Eğitim, Belgelendirilme ve Vardiya Standartları Hakkında Uluslararası Sözleşme bulunmaktadır. Ulusal mevzuat kapsamında ise Gemiadamları ve Kılavuz Kaptanlar Yönetmeliği bulunmaktadır. Yönetmelik Madde 42 uyarınca, gemiadamı olabilmek için, sağlık durumunun deniz hizmetine elverişli olduğunu bu Yönetmeliğin ilgili hükümlerine göre belgelenmesi aranmaktadır. Bunun yanında, gemiadamları, Sağlık Bakanlığı tarafından yayımlanan Gemiadamları Sağlık Yönergesi hükümlerine göre iki yılda bir periyodik sağlık yoklaması yaptırırlar. Buna göre, ilk kez gemiadamı olacakların sağlık yoklamaları ile iki yılda bir tekrarlanan sağlık yoklamaları, Gemiadamları Sağlık Yönergesi hükümlerine göre yetkilendirilen kamu ve özel sağlık kuruluşlarınca yapılır. Sonuç olarak, Denizde çalışmaya engel sakatlıklar ve hastalıklar, sağlık yoklaması sonuçları ve sonuçlara itiraz ile ilgili usul ve esaslar, Gemiadamları Sağlık Yönergesi ile belirlenir. Buna göre, Gemiadamlarının işe girişlerinde hemogram, PA Akciğer grafisi, A.D.B. grafisi, lumbo-sakral grafi, EKG, tam idrar tahlili, şeker, üre, SGOT, SGPT, ASO, CRP, RF, sedimantasyon, anti HIV, HBs Ag tetkikleri; periodik muayenelerinde ise hemogram, PA Akciğer grafisi, EKG, SGOT, Sedimantasyon, şeker, üre, anti HIV, HBs Ag tetkikleri yapılmalı ve sonuçları mutlaka değerlendirilmelidir; bunların dışında istenebilecek diğer tetkikler tabibin takdirine

bağlıdır şeklinde hüküm kurulmuştur. Yine, Yönergenin Ek-1 kısmında bu husus detaylı şekilde düzenlenmiştir.

Yönerge ve Sağlık Koşullarına yönelik olarak Türkiye Hudut ve Sahiller Sağlık Müdürlüğü bünyesinde uzman olarak çalışan Dr. Cemal Ayazoğlu'nun aktardığına göre, HIV'le yaşayan kişi önceliklendirilerek, mahremiyetinin kesinlikle korunması suretiyle bir tavır sergilendiği ve değerlendirme yapıldığı bilgisi alınmış ve danışana ilgili mevzuat ve bilgiler aktarılmıştır.

BİLGİLENDİRME NO 5 / OCAK 2023

Başvuru Konusu: Danışan işvereni tarafından yapılacak özel sağlık sigortası kapsamında statüsünün işveren tarafından öğrenilip öğrenilmeyeceğini ve özel sağlık sigortası ile ilaca ve tedaviye erişiminin mümkün olup olmadığını öğrenmek istemiştir.

Başvurucuya Sağlanan Hukuki Destek: Ülkemizde özel sağlık sigortalarının HIV ile ilgili hiçbir sağlık hizmetini karşılamadığı konusunda danışan bilgilendirilmiştir. Bunun yanında danışana, HIV statüsünün sigorta şirketleri tarafından görüntülenmesinin mümkün olmadığı, özel sağlık sigortası kapsamında olunan tedavilerde HIV statüsünün mahremiyetine önem gösterilmesi gerektiği ve sigorta şirketiyle paylaşılmayacağı yönünde bilgilendirmede bulunulmuştur.

BİLGİLENDİRME NO 6 / OCAK 2023

Başvuru Konusu: Danışan yeni bir işe girmek için başvuru yaptığında alması gereken sağlık raporu ile ilgili olarak bilgi almak istemiştir.³⁹

Başvurucuya Sağlanan Hukuki Destek: Danışana HIV/AIDS ve Çalışma Yaşamıyla ilgili ILO Uygulama ve Davranış Kuralları doğrultusunda gerekli bilgilendirme yapılmıştır. HIV enfeksiyonunun, işe almama, iş sözleşmesini yenilememe veya işten çıkarma için haklı veya geçerli bir sebep olamayacağı ayrıca Uygulama ve Davranış Kuralları uyarınca aday işçilerden ya da çalışanlardan HIV ile ilgili kişisel bilgi vermelerini istemenin herhangi bir gerekçesi olamayacağı düzenlenmiştir.

Danışana, İşyeri Hekimi ve Diğer Sağlık Personelinin Görev, Yetki, Sorumluluk ve Eğitimleri Hakkındaki Yönetmelik'in ekinde yer alan İşe Giriş/Periyodik Muayene Formu'nda HIV testinin sayılmadığı dolayısıyla HIV testinin işe giriş için ve periyodik muayenelerde zorunlu bir test olmadığı hususunda bilgi verilmiştir.

³⁹ Bu konuya ilişkin olarak Ocak içerisinde 9 kez danışmanlık verilmiştir.

Ek olarak, çalışanların da bu tür bilgileri üstüne ya da iş arkadaşlarına verme gibi bir yükümlülükleri olmayacağı ve işçilerin sağlık statülerine ilişkin konularda, Kişisel Verilerin Korunması Kanunu uyarınca HIV statüsünün özel nitelikli kişisel verilere erişimin gizliliğine ilişkin kurallara tabi olması gerektiği düzenlenmiştir. Dolayısıyla işçi veya işçi adayından HIV testinin istenmesi ve test sonucuna göre işçi adayının işe alınmaması veya işçinin iş sözleşmesinin feshedilmesi veyahut yenilenmemesi durumu ayrımcı bir muamele teşkil etmektedir. Bu durum hem taraf olduğumuz uluslararası sözleşmelere hem de ulusal düzeydeki mevzuata aykırıdır. HIV testi, Kan ve Kan Ürünleri Yönetmeliği'nde sayılan haller (kan ve organ bağışçıları) ile Genel Kadınlar ve Genelevlerin Tabi Olacakları Hükümler ve Fuhuş Yüzünden Bulaşan Zührevi Hastalıklarla Mücadele Tüzüğü'nde sayılan haller bakımından zorunlu tutulmuştur. Bunlar haricinde **polisler**⁴⁰, **bekçiler**⁴¹, **askerler**⁴² ve **pilotların** işe giriş sağlık muayenelerinde, bu mesleklere ilişkin kanuni düzenlemeler uyarınca HIV statüsüne özel olarak bakılmaktadır. Dolayısıyla, bu haller dışındaki işe girişlerde HIV testi istenmesinin hukuki bir dayanağı bulunmamaktadır ve hukuka aykırıdır.

Olması gerekenin, HIV'le yaşıyor olmanın kişinin çalışmasına hiçbir engel taşımayacağı ve bir etki yaratmayacağı düşünüldüğünde, hekim tarafından hazırlanacak olan sağlık raporunda hiçbir şekilde danışanın statüsüne yer verilmeden ilgili raporun çalışmasına engel bir durum olmadığı şeklinde düzenlenmesi gerektiği bilgisi danışana aktarılmıştır.

BİLGİLENDİRME NO 7 / OCAK 2023

Başvuru Konusu: Danışan devlet memuru olmak istediğini ancak HIV statüsünün engel olup olmayacağı hususunda hukuki danışmanlık talep etmiştir.⁴³

Başvurucuya Sağlanan Hukuki Destek: Türkiye'de ulusal ya da uluslararası mevzuatta HIV'le yaşayanların devlet memuru olmalarına ilişkin engel bir düzenleme yoktur. Kişisel sağlık verileri kapsamında olan HIV statüsü kanunen zorunlu olan haller dışında kimseyle paylaşma zorunluluğu bulunmamaktadır. Dolayısıyla memurluğa girişte HIV statüsünün paylaşılmasının istenmesi hukuka aykırı olacaktır. Danışana bu doğrultuda gerekli bilgilendirmeler yapılmış ve HIV statüsünün memuriyete engel bir durum olmadığı kendisine aktarılmıştır.

⁴⁰ Bu konuya ilişkin olarak Ocak içerisinde 2 kez danışmanlık verilmiştir.

⁴¹ Bu konuya ilişkin olarak Ocak içerisinde 2 kez danışmanlık verilmiştir.

⁴² Bu konuya ilişkin olarak Ocak içerisinde 2 kez danışmanlık verilmiştir.

⁴³ Bu konuya ilişkin olarak Ocak içerisinde 6 kez danışmanlık verilmiştir.

BİLGİLENDİRME NO 8 / OCAK 2023

Başvuru Konusu: Danışan askerlik muafiyet işlemlerini tamamladıktan sonra HIV statüsünün askerlik durum belgesinde görülüp görülmeyeceğini sormuştur.⁴⁴

Başvurucuya Sağlanan Hukuki Destek: Danışana muafiyet işlemleri sırasında düzenlenen belgelerden etraflıca söz edilmiş ve sonrasında askerlik durum belgesinde muafiyet sebebinin görülmediği bilgisi aktarılmıştır.

BİLGİLENDİRME NO 9 / OCAK 2023

Başvuru Konusu: Aşçılık okuluna gitmek isteyen danışan, kendisinden HIV testi istenmesi sebebiyle danışmanlık talep etmiştir.⁴⁵

Başvuruya Sağlanan Hukuki Destek: Danışana Umumi Hıfzıssıhha Kanunu ve Hijyen Yönetmeliği uyarınca gıda üretim ve satış yerlerinde çalışacak kişilerin sağlık yeterliliklerine ilişkin düzenlenmemelerde HIV statüsüne yer verilmediği, var olan ibarelerin HIV statüsünü kapsayacak şekilde yorumlanamayacağı, HIV'in çalışma hayatına etki etmeyen bir enfeksiyon olduğuna ilişkin bilgilendirmelerde bulunulmuştur. Danışan ilgili aşçılık okuluyla bu bilgileri paylaşarak tekrar görüşme sağlamıştır.

BİLGİLENDİRME NO 10 / OCAK 2023

Başvuru Konusu: Danışan özel güvenlik görevlisi olmak istediğini ancak HIV statüsünün engel olup olmayacağı hususunda hukuki danışmanlık talep etmiştir.

Başvurucuya Sağlanan Hukuki Destek: Özel güvenlik görevlisine ilişkin olarak 2021 yılında yapılan değişiklik ile Özel Güvenlik Görevlileri Sağlık Şartları Yönetmeliği uyarınca Yönetmeliğe EK-1 listesinde "Aday Sağlık Raporunda Bulunması Gereken Laboratuvar Testleri" başlığı altında HIV testi de yer almaktadır. Ayrıca Yönetmeliğin kendisinde Madde 5 ikinci fıkrada "Aday, mevcut durumu ile değerlendirilir. Tedavi ve operasyon ile düzelebileceği öngörülen durumlarda olumlu aday sağlık raporu, ancak adayın sağlık durumu iyileştikten sonra düzenlenir." şeklinde düzenleme yapılmıştır. Bu nedenle ilgili hekime günümüzde geline nokta bir yana, HIV ile yaşıyor olmasının ayrımcı bir durum yaratmaması gerektiğinin hatırlatılması gerektiği yönünde bilgilendirme yapılmıştır.

⁴⁴ Bu konuya ilişkin olarak Ocak içerisinde 2 kez danışmanlık verilmiştir.

⁴⁵ Bu konuya ilişkin olarak Ocak içerisinde 4 kez danışmanlık verilmiştir.

BİLGİLENDİRME NO 11 / OCAK 2023

Başvuru Konusu: Huzurevine girmek isteyen danışan karşılaşılabileceği ayrımcı muameleye ilişkin bilgi almak istemiştir.

Başvurucuya Sağlanan Hukuki Destek: Yaşlı bakım ve rehabilitasyon merkezlerine kabul şartlarında HIV'e dair herhangi bir ibare yer almamaktadır. İlgili Yönetmelik nedeniyle HIV ile yaşayan ve düzenli antiretroviral tedavi gören yaşlıların durumunun mevzuat değişikliği ile kronik sağlık durumu ile yaşayanlar olarak adlandırılması gerekse bile, HIV ile yaşayan yaşlıların HIV statüleri nedeniyle merkezlere kabul edilmemesi ya da huzurevinde yaşarken uğradıkları kötü muamele doğrudan bir ayrımcılık teşkil edecektir. Bu durumda, İlgili Kurum'a, Aile Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı'na ve İl İnsan Hakları Kuruluna başvuru yapılmasının mümkün olduğu bilgisi danışana verilmiştir.

BİLGİLENDİRME NO 12 / OCAK 2023

Başvuru Konusu: HIV ile yaşayan danışan ve eşi evlilik işlemleri sebebiyle aile hekimine başvurmadan önce süreç hakkında bilgi almak istemiştir.⁴⁶

Başvurucuya Sağlanan Hukuki Destek: Evlilik öncesinde yapılması zorunlu testler Umumi Hıfzıssıhha Kanunu'nda belirlenmiştir. Bu zorunlu testler arasında HIV testi bulunmamaktadır. Dolayısı ile evlilik için gerekli sağlık raporunun verilmesinde HIV testi sonucunun beklenmesi de söz konusu değildir. Zira bu durum TCK gereğince suç teşkil etmektedir. Danışana ilgili mevzuat ve uygulamada prosedürün nasıl ilerlediği bilgisi aktarılmıştır.

BİLGİLENDİRME NO 13 / ŞUBAT 2023

Başvuru Konusu: Danışan yeni tanı almış olup temel hakları konusunda bilgilendirme talep etmiştir.⁴⁷

Başvurucuya Sağlanan Hukuki Destek: Danışana temel haklar konusunda danışmanlık sağlanmıştır.

⁴⁶ Bu konuya ilişkin olarak Ocak içerisinde 2 kez danışmanlık verilmiştir.

⁴⁷ Bu konuya ilişkin olarak Şubat içerisinde 21 kez danışmanlık verilmiştir.

BİLGİLENDİRME NO 14 / ŞUBAT 2023

Başvuru Konusu: Danışan temel hakları konusunda bilgilendirme talep etmiştir.⁴⁸

Başvurucuya Sağlanan Hukuki Destek: Danışana temel haklar konusunda danışmanlık sağlanmıştır.

BİLGİLENDİRME NO 15 / ŞUBAT 2023

Başvuru Konusu: Danışan MEDULA sistemindeki bilgileri gizlemek istediğini belirtmiş, bunun içinde yapması gerekenleri öğrenmek için başvurmuştur.⁴⁹

Başvurucuya Sağlanan Hukuki Destek: Sosyal Güvenlik Kurumu Başkanlığı Hizmet Sunumu Genel Müdürlüğü, 16 Ağustos 2021 tarihinde yayınladığı 2021/29 sayılı Genelge ile MEDULA sistemi üzerinden görülebilen kişisel sağlık verilerine yalnızca kurum talebi ya da mahkeme kararıyla gizlilik getirilebileceğini, kişilerin kendilerinin ya da vekaleten yapacakları başvuruların işleme alınmayacağını ve önceki tarihli işlemlerin ortadan kaldırılacağını düzenlemiş durumdadır. Pozitif Yaşam Derneği söz konusu Genelge'nin ilgili kısımlarının yürütmesinin durdurulması ve iptal edilmesi yönünde bir dava açmıştır ve bu dava Danıştay önünde derdest haldedir. Bunun yanı sıra danışana, Genelge temelinde kendisine uygulanan birel işlemin kaldırılması yönünde Sosyal Güvenlik Kurumu'na başvurabileceği, gelecek ret kararı üzerine 60 gün içinde derece idare mahkemesi önünde iptal davası açabileceği yönünde bilgilendirme yapılmıştır.

BİLGİLENDİRME NO 16 / ŞUBAT 2023

Başvuru Konusu: Danışan sigortalılıktan yararlanma ve sigorta borcu bulunması halinde ilaçlara nasıl erişebileceği hakkında bilgi almak istemiştir.

Başvurucuya Sağlanan Hukuki Destek: Türkiye'de 1 Ekim 2008 tarihi itibari ile 5510 sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu çerçevesinde SSK, Bağ-Kur ve Emekli Sandığı'na tabi olanlar SGK çatısı altında birleşmiştir. Söz konusu kanuna göre çalışanlar yine aynı kanunun 4. maddesinde yer aldığı şekilde a, b ve c olarak kategorize edilmiştir. Eski adı ile SSK'ya prim ödeyen, bir iş yerinde sözleşmeli olarak çalışan kişiler 4A kapsamında değerlendirilirler. Eski adı Bağ-Kur olan 4B, hizmet akdine bağlı olmaksızın kendi adına bağımsız çalışanlar ile isteğe bağlı sigorta primi ödeyenleri kapsar. Eski sistemde Emekli Sandığı'na bağlı devlet memurları ise 4C kapsamında değerlendirilirler. 4A, 4B, 4C kapsamında olmayanların ise zorunlu olarak genel sağlık sigortası kapsamına alındığı ve aylık o yıl için belirlenen bir miktarda yatırılan prim karşılığı GSS'li olduğu söylenmiştir.

⁴⁸ Bu konuya ilişkin olarak Şubat içerisinde 4 kez danışmanlık verilmiştir.

⁴⁹ Bu konuya ilişkin olarak Şubat içerisinde 4 kez danışmanlık verilmiştir.

Başvuru Konusu: Danışan, HIV statüsünün gemide çalışmasına engel olup olmadığı hususunda danışmanlık almak istemiştir.

Başvurucuya Sağlanan Hukuki Destek: Gemi adamları ile ilgili olarak uluslararası mevzuat kapsamında bağlayıcı olan Gemi Adamlarının Eğitim, Belgelendirilme ve Vardiya Standartları Hakkında Uluslararası Sözleşme bulunmaktadır. Ulusal mevzuat kapsamında ise Gemiadamları ve Kılavuz Kaptanlar Yönetmeliği bulunmaktadır. Yönetmelik Madde 42 uyarınca, gemiadamı olabilmek için, sağlık durumunun deniz hizmetine elverişli olduğunu bu Yönetmeliğin ilgili hükümlerine göre belgelenmesi aranmaktadır. Bunun yanında, gemiadamları, Sağlık Bakanlığı tarafından yayımlanan Gemiadamları Sağlık Yönergesi hükümlerine göre iki yılda bir periyodik sağlık yoklaması yaptırılır. Buna göre, ilk kez gemiadamı olacakların sağlık yoklamaları ile iki yılda bir tekrarlanan sağlık yoklamaları, Gemiadamları Sağlık Yönergesi hükümlerine göre yetkilendirilen kamu ve özel sağlık kuruluşlarınca yapılır. Sonuç olarak, Denizde çalışmaya engel sakatlıklar ve hastalıklar, sağlık yoklaması sonuçları ve sonuçlara itiraz ile ilgili usul ve esaslar, Gemiadamları Sağlık Yönergesi ile belirlenir. Buna göre, Gemiadamlarının işe girişlerinde hemogram, PA Akciğer grafisi, A.D.B. grafisi, lumbo-sakral grafi, EKG, tam idrar tahlili, şeker, üre, SGOT, SGPT, ASO, CRP, RF, sedimantasyon, anti HIV, HBs Ag tetkikleri; periyodik muayenelerinde ise hemogram, PA Akciğer grafisi, EKG, SGOT, Sedimantasyon, şeker, üre, anti HIV, HBs Ag tetkikleri yapılmalı ve sonuçları mutlaka değerlendirilmelidir; bunların dışında istenebilecek diğer tetkikler tabibin takdirine bağlıdır şeklinde hüküm kurulmuştur. Yine, Yönerge'nin Ek-1 kısmında bu husus detaylı şekilde düzenlenmiştir.

Yönerge ve Sağlık Koşullarına yönelik olarak Türkiye Hudut ve Sahiller Sağlık Müdürlüğü bünyesinde uzman olarak çalışan Dr. Cemal Ayazoğlu'nun aktardığına göre, HIV'le yaşayan kişiyi önceliklendirmek suretiyle, mahremiyetinin kesinlikle korunması suretiyle bir tavır sergilendiği ve değerlendirme yapıldığı bilgisi alınmış ve danışana ilgili mevzuat ve bilgiler aktarılmıştır.

Başvuru Konusu: Danışan özel güvenlik görevlisi olmak istediğini ancak HIV statüsünün engel olup olmayacağı hususunda hukuki danışmanlık talep etmiştir.

Başvurucuya Sağlanan Hukuki Destek: Özel güvenlik görevlisine ilişkin olarak 2021 yılında yapılan değişiklik ile Özel Güvenlik Görevlileri Sağlık Şartları Yönetmeliği uyarınca Yönetmeliğe EK-1 listesinde "Aday Sağlık Raporunda Bulunması Gereken Laboratuvar Testleri" başlığı altında HIV testi de yer almaktadır. Ayrıca Yönetmeliğin

kendisinde Madde 5 ikinci fıkrada "Aday, mevcut durumu ile değerlendirilir. Tedavi ve operasyon ile düzelebileceği öngörülen durumlarda olumlu aday sağlık raporu, ancak adayın sağlık durumu iyileştikten sonra düzenlenir." şeklinde düzenleme yapılmıştır. Bu nedenle ilgili hekime günümüzde gelinen nokta bir yana, HIV ile yaşıyor olmasının ayrımcı bir durum yaratmaması gerektiğinin hatırlatılması gerektiği yönünde bilgilendirme yapılmıştır.

BİLGİLENDİRME NO 19 / ŞUBAT 2023

Başvuru Konusu: Danışan işvereni tarafından yapılacak özel sağlık sigortası kapsamında statüsünün işveren tarafından öğrenilip öğrenilmeyeceğini ve özel sağlık sigortası ile ilaca ve tedaviye erişiminin mümkün olup olmadığını öğrenmek istemiştir.

Başvurucuya Sağlanan Hukuki Destek: Ülkemizde özel sağlık sigortalarının HIV ile ilgili hiçbir sağlık hizmetini karşılamadığı konusunda danışan bilgilendirilmiştir. Bunun yanında danışana, HIV statüsünün sigorta şirketleri tarafından görüntülenmesinin mümkün olmadığı, özel sağlık sigortası kapsamında olunan tedavilerde HIV statüsünün mahremiyetine önem gösterilmesi gerektiği ve sigorta şirketiyle paylaşamayacağı yönünde bilgilendirmede bulunulmuştur.

BİLGİLENDİRME NO 20 / ŞUBAT 2023

Başvuru Konusu: Danışan yeni bir işe girmek için başvuru yaptığında alması gereken sağlık raporu ile ilgili olarak bilgi almak istemiştir.⁵⁰

Başvurucuya Sağlanan Hukuki Destek: Danışana HIV/AIDS ve Çalışma Yaşamıyla İlgili ILO Uygulama ve Davranış Kuralları doğrultusunda gerekli bilgilendirme yapılmıştır. HIV enfeksiyonunun, işe almama, iş sözleşmesini yenilememe veya işten çıkarma için haklı veya geçerli bir sebep olamayacağı ayrıca Uygulama ve Davranış Kuralları uyarınca aday işçilerden ya da çalışanlardan HIV ile ilgili kişisel bilgi vermelerini istemenin herhangi bir gerekçesi olamayacağı düzenlenmiştir.

Danışana, İşyeri Hekimi ve Diğer Sağlık Personelinin Görev, Yetki, Sorumluluk ve Eğitimleri Hakkındaki Yönetmelik'in ekinde yer alan İşe Giriş/Periyodik Muayene Formu'nda HIV testinin sayılmadığı dolayısıyla HIV testinin işe giriş için ve periyodik muayenelerde zorunlu bir test olmadığı hususunda bilgi verilmiştir.

Ek olarak, çalışanların da bu tür bilgileri üstüne ya da iş arkadaşlarına verme gibi bir yükümlülükleri olamayacağı ve işçilerin sağlık statülerine ilişkin konularda, Kişisel Verilerin Korunması Kanunu uyarınca HIV statüsünün özel nitelikli kişisel verilere erişimin gizliliğine ilişkin kurallara tabi olması gerektiği düzenlenmiştir. Dolayısıyla işçi veya işçi adayından HIV testinin istenmesi ve test sonucuna göre işçi adayının işe alınmaması veya işçinin iş sözleşmesinin feshedilmesi veyahut yenilenmemesi durumu

⁵⁰ Bu konuya ilişkin olarak Şubat içerisinde 5 kez danışmanlık verilmiştir.

ayrımcı bir muamele teşkil etmektedir. Bu durum hem taraf olduğumuz uluslararası sözleşmelere hem de ulusal düzeydeki mevzuata aykırıdır. HIV testi, Kan ve Kan Ürünleri Yönetmeliği'nde sayılan haller (kan ve organ bağışçıları) ile Genel Kadınlar ve Genelevlerin Tabi Olacakları Hükümler ve Fuhuş Yüzünden Bulaşan Zührevi Hastalıklarla Mücadele Tüzüğü'nde sayılan haller bakımından zorunlu tutulmuştur. Bunlar haricinde **polisler, bekçiler, askerler ve pilotların** işe giriş sağlık muayenelerinde, bu mesleklere ilişkin kanuni düzenlemeler uyarınca HIV statüsüne özel olarak bakılmaktadır. Dolayısıyla, bu haller dışındaki işe girişlerde HIV testi istenmesinin hukuki bir dayanağı bulunmamaktadır ve hukuka aykırıdır.

Olması gerekenin, HIV'le yaşıyor olmanın kişinin çalışmasına hiçbir engel taşımayacağı ve bir etki yaratmayacağı düşünüldüğünde, hekim tarafından hazırlanacak olan sağlık raporunda hiçbir şekilde danışanın statüsüne yer verilmeden ilgili raporun çalışmasına engel bir durum olmadığı şeklinde düzenlenmesi gerektiği bilgisi danışana aktarılmıştır.

BİLGİLENDİRME NO 21 / ŞUBAT 2023

Başvuru Konusu: HIV ile yaşayan danışan ve eşi evlilik işlemleri sebebiyle aile hekimine başvurmadan önce süreç hakkında bilgi almak istemiştir.⁵¹

Başvurucuya Sağlanan Hukuki Destek: Evlilik öncesinde yapılması zorunlu testler Umumi Hıfzıssıhha Kanunu'nda belirlenmiştir. Bu zorunlu testler arasında HIV testi bulunmamaktadır. Dolayısı ile evlilik için gerekli sağlık raporunun verilmesinde HIV testi sonucunun beklenmesi de söz konusu değildir. Zira bu durum TCK gereğince suç teşkil etmektedir. Danışana ilgili mevzuat ve uygulamada prosedürün nasıl ilerlediği bilgisi aktarılmıştır.

BİLGİLENDİRME NO 22 / ŞUBAT 2023

Başvuru Konusu: Danışan TSK'da subay olarak çalışıyor olup HIV tanısı almıştır. Süreç hakkında bilgi almak istemiştir.⁵²

Başvurucuya Sağlanan Hukuki Destek: Türk Silahlı Kuvvetleri personellerinde aranan sağlık koşulları Türk Silahlı Kuvvetleri Sağlık Yeteneği Yönetmeliği ile belirlenmektedir. Söz konusu yönetmelik uyarınca sağlık durumuna göre personelin nasıl gruplandırılacağı, yönetmeliğin hastalık ve arızalar listesinde ise hastalıkların bu gruplara göre nasıl değerlendirileceği yer almaktadır. Maddeye göre bireyler askerliğe elverişli ve askerliğe elverişli değil olmak üzere iki gruba ayrılır. Yönetmeliğe ek hastalıklar ve arızalar listesi Enfeksiyon Hastalıkları bölümü 52. Madde'de, doğrulama testleriyle kanıtlanmış HIV enfeksiyonu D grubu hastalıklar arasında yer almakta ve askerliğe elverişli değildir olarak sınıflandırılmaktadır. Dolayısıyla Türk Silahlı

⁵¹ Bu konuya ilişkin olarak Şubat içerisinde 2 kez danışmanlık verilmiştir.

⁵² Bu konuya ilişkin olarak Şubat içerisinde 2 kez danışmanlık verilmiştir.

Kuvvetlerine bağılı olarak çalıştığı için HIV tanısı alınca gerekli şartların sağlanması halinde emekliye ayrılacağı doğrultusunda danışana bilgi verilmiştir.

BİLGİLENDİRME NO 23 / ŞUBAT 2023

Başvuru Konusu: Danışan devlet memuru olmak istediğini ancak HIV statüsünün engel olup olmayacağı hususunda hukuki danışmanlık talep etmiştir.⁵³

Başvurucuya Sağlanan Hukuki Destek: Türkiye'de ulusal ya da uluslararası mevzuatta HIV'le yaşayanların devlet memuru olmalarına ilişkin engel bir düzenleme yoktur. Kişisel sağlık verileri kapsamında olan HIV statüsü kanunen zorunlu olan haller dışında kimseyle paylaşma zorunluluğu bulunmamaktadır. Dolayısıyla memurluğa girişte HIV statüsünün paylaşılmasının istenmesi hukuka aykırı olacaktır. Danışana bu doğrultuda gerekli bilgilendirmeler yapılmış ve HIV statüsünün memuriyete engel bir durum olmadığı kendisine aktarılmıştır.

BİLGİLENDİRME NO 24 / ŞUBAT 2023

Başvuru Konusu: Danışan askerlik muafiyet işlemlerini tamamladıktan sonra HIV statüsünün askerlik durum belgesinde görülüp görülmeyeceğini sormuştur.

Başvurucuya Sağlanan Hukuki Destek: Danışana muafiyet işlemleri sırasında düzenlenen belgelerden etraflıca söz edilmiş ve sonrasında askerlik durum belgesinde muafiyet sebebinin görülmediği bilgisi aktarılmıştır.

BİLGİLENDİRME NO 25 / ŞUBAT 2023

Başvuru Konusu: Kabin memuru olmak isteyen danışan süreç hakkında bilgi almak istemiştir.

Başvurucuya Sağlanan Hukuki Destek: Danışana sivil havacılık mevzuatı uyarınca gerekli bilgilendirme sağlanmıştır. İlgili düzenlemeler uyarınca, kabin ekibi üyesi olarak çalışacak personelin sahip olması gereken sağlık koşulları, sağlık durumunun nasıl değerlendirileceğini ayrıntılı şekilde düzenlemiştir. İlgili düzenlemeler uyarınca kabin görevlilerinin alacakları sağlık raporlarında istenecek testler arasında HIV testi yer almakla birlikte pilotlar için özel olarak düzenleme bulunuyorken kabin görevlisi için çalışmasına engel olup olmadığına ilişkin bir düzenleme öngörülmemiştir. Bu noktada Havacılık Tıp Merkezi tarafından sonuçlandırılacağı için somut olaya göre olumlu sonuçlanıp sonuçlanmayacağı ve alınması gereken aksiyonlar değişiklik gösterebileceğinden ihtimallere dönük bilgilendirme yapılmıştır.

⁵³ Bu konuya ilişkin olarak Şubat içerisinde 4 kez danışmanlık verilmiştir.

BİLGİLENDİRME NO 26 / MART 2023

Başvuru Konusu: Danışan yeni tanı almış olup temel hakları konusunda bilgilendirme talep etmiştir.⁵⁴

Başvurucuya Sağlanan Hukuki Destek: Danışana temel haklar konusunda danışmanlık sağlanmıştır.

BİLGİLENDİRME NO 27 / MART 2023

Başvuru Konusu: Danışan temel hakları konusunda bilgilendirme talep etmiştir.⁵⁵

Başvurucuya Sağlanan Hukuki Destek: Danışana temel haklar konusunda danışmanlık sağlanmıştır.

BİLGİLENDİRME NO 28 / MART 2023

Başvuru Konusu: Danışan MEDULA sistemindeki bilgileri gizlemek istediğini belirtmiş, bunun içinde yapması gerekenleri öğrenmek için başvurmuştur.⁵⁶

Başvurucuya Sağlanan Hukuki Destek: Sosyal Güvenlik Kurumu Başkanlığı Hizmet Sunumu Genel Müdürlüğü, 16 Ağustos 2021 tarihinde yayınladığı 2021/29 sayılı Genelge ile MEDULA sistemi üzerinden görülebilen kişisel sağlık verilerine yalnızca kurum talebi ya da mahkeme kararıyla gizlilik getirilebileceğini, kişilerin kendilerinin ya da vekaleten yapacakları başvuruların işleme alınmayacağını ve önceki tarihli işlemlerin ortadan kaldırılacağını düzenlemiş durumdadır. Pozitif Yaşam Derneği söz konusu Genelge'nin ilgili kısımlarının yürütmesinin durdurulması ve iptal edilmesi yönünde bir dava açmıştır ve bu dava Danıştay önünde derdest haldedir. Bunun yanı sıra danışana, Genelge temelinde kendisine uygulanan birel işlemin kaldırılması yönünde Sosyal Güvenlik Kurumu'na başvurabileceği, gelecek ret kararı üzerine 60 gün içinde derece idare mahkemesi önünde iptal davası açabileceği yönünde bilgilendirme yapılmıştır.

BİLGİLENDİRME NO 29 / MART 2023

Başvuru Konusu: Danışan sigortalılıktan yararlanma ve sigorta borcu bulunması halinde ilaçlara nasıl erişebileceği hakkında bilgi almak istemiştir.

⁵⁴ Bu konuya ilişkin olarak Mart içerisinde 37 kez danışmanlık verilmiştir.

⁵⁵ Bu konuya ilişkin olarak Mart içerisinde 2 kez danışmanlık verilmiştir.

⁵⁶ Bu konuya ilişkin olarak Mart içerisinde 2 kez danışmanlık verilmiştir.

Başvurucuya Sağlanan Hukuki Destek: Türkiye’de 1 Ekim 2008 tarihi itibari ile 5510 sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu çerçevesinde SSK, Bağ-Kur ve Emekli Sandığı’na tabi olanlar SGK çatısı altında birleşmiştir. Söz konusu kanuna göre çalışanlar yine aynı kanunun 4. maddesinde yer aldığı şekilde a, b ve c olarak kategorize edilmiştir. Eski adı ile SSK’ya prim ödeyen, bir iş yerinde sözleşmeli olarak çalışan kişiler 4A kapsamında değerlendirilirler. Eski adı Bağ-Kur olan 4B, hizmet akdine bağlı olmaksızın kendi adına bağımsız çalışanlar ile isteğe bağlı sigorta primi ödeyenleri kapsar. Eski sistemde Emekli Sandığı’na bağlı devlet memurları ise 4C kapsamında değerlendirilirler. 4A, 4B, 4C kapsamında olmayanların ise zorunlu olarak genel sağlık sigortası kapsamına alındığı ve aylık o yıl için belirlenen bir miktarda yatırılan prim karşılığı GSS’li olduğu söylenmiştir.

BİLGİLENDİRME NO 30 / MART 2023

Başvuru Konusu: Danışan işvereni tarafından yapılacak özel sağlık sigortası kapsamında statüsünün işveren tarafından öğrenilip öğrenilmeyeceğini ve özel sağlık sigortası ile ilaca ve tedaviye erişiminin mümkün olup olmadığını öğrenmek istemiştir.

Başvurucuya Sağlanan Hukuki Destek: Ülkemizde özel sağlık sigortalarının HIV ile ilgili hiçbir sağlık hizmetini karşılamadığı konusunda danışan bilgilendirilmiştir. Bunun yanında danışana, HIV statüsünün sigorta şirketleri tarafından görüntülenmesinin mümkün olmadığı, özel sağlık sigortası kapsamında olunan tedavilerde HIV statüsünün mahremiyetine önem gösterilmesi gerektiği ve sigorta şirketiyle paylaşamayacağı yönünde bilgilendirmede bulunulmuştur.

BİLGİLENDİRME NO 31 / MART 2023

Başvuru Konusu: Danışan yeni bir işe girmek için başvuru yaptığında alması gereken sağlık raporu ile ilgili olarak bilgi almak istemiştir.⁵⁷

Başvurucuya Sağlanan Hukuki Destek: Danışana HIV/AIDS ve Çalışma Yaşamıyla İlgili ILO Uygulama ve Davranış Kuralları doğrultusunda gerekli bilgilendirme yapılmıştır. HIV enfeksiyonunun, işe almama, iş sözleşmesini yenilememe veya işten çıkarma için haklı veya geçerli bir sebep olamayacağı ayrıca Uygulama ve Davranış Kuralları uyarınca aday işçilerden ya da çalışanlardan HIV ile ilgili kişisel bilgi vermelerini istemenin herhangi bir gerekçesi olamayacağı düzenlenmiştir.

Danışana, İşyeri Hekimi ve Diğer Sağlık Personelinin Görev, Yetki, Sorumluluk ve Eğitimleri Hakkındaki Yönetmelik’in ekinde yer alan İşe Giriş/Periyodik Muayene Formu’nda HIV testinin sayılmadığı dolayısıyla HIV testinin işe giriş için ve periyodik muayenelerde zorunlu bir test olmadığı hususunda bilgi verilmiştir.

⁵⁷ Bu konuya ilişkin olarak Mart içerisinde 5 kez danışmanlık verilmiştir.

Ek olarak, çalışanların da bu tür bilgileri üstüne ya da iş arkadaşlarına verme gibi bir yükümlülükleri olmayacağı ve işçilerin sağlık statülerine ilişkin konularda, Kişisel Verilerin Korunması Kanunu uyarınca HIV statüsünün özel nitelikli kişisel verilere erişimin gizliliğine ilişkin kurallara tabi olması gerektiği düzenlenmiştir. Dolayısıyla işçi veya işçi adayından HIV testinin istenmesi ve test sonucuna göre işçi adayının işe alınmaması veya işçinin iş sözleşmesinin feshedilmesi veyahut yenilenmemesi durumu ayrımcı bir muamele teşkil etmektedir. Bu durum hem taraf olduğumuz uluslararası sözleşmelere hem de ulusal düzeydeki mevzuata aykırıdır. HIV testi, Kan ve Kan Ürünleri Yönetmeliği'nde sayılan haller (kan ve organ bağışçıları) ile Genel Kadınlar ve Genelevlerin Tabi Olacakları Hükümler ve Fuhuş Yüzünden Bulaşan Zührevi Hastalıklarla Mücadele Tüzüğü'nde sayılan haller bakımından zorunlu tutulmuştur. Bunlar haricinde polisler, bekçiler, askerler ve pilotların işe giriş sağlık muayenelerinde, bu mesleklere ilişkin kanuni düzenlemeler uyarınca HIV statüsüne özel olarak bakılmaktadır. Dolayısıyla, bu haller dışındaki işe girişlerde HIV testi istenmesinin hukuki bir dayanağı bulunmamaktadır ve hukuka aykırıdır.

Olması gerekenin, HIV'le yaşıyor olmanın kişinin çalışmasına hiçbir engel taşımayacağı ve bir etki yaratmayacağı düşünüldüğünde, hekim tarafından hazırlanacak olan sağlık raporunda hiçbir şekilde danışanın statüsüne yer verilmeden ilgili raporun çalışmasına engel bir durum olmadığı şeklinde düzenlenmesi gerektiği bilgisi danışana aktarılmıştır.

BİLGİLENDİRME NO 32 / MART 2023

Başvuru Konusu: Danışan devlet memuru olmak istediğini ancak HIV statüsünün engel olup olmayacağı hususunda hukuki danışmanlık talep etmiştir.⁵⁸

Başvurucuya Sağlanan Hukuki Destek: Türkiye'de ulusal ya da uluslararası mevzuatta HIV'le yaşayanların devlet memuru olmalarına ilişkin engel bir düzenleme yoktur. Kişisel sağlık verileri kapsamında olan HIV statüsü kanunen zorunlu olan haller dışında kimseyle paylaşma zorunluluğu bulunmamaktadır. Dolayısıyla memurluğa girişte HIV statüsünün paylaşılmasının istenmesi hukuka aykırı olacaktır. Danışana bu doğrultuda gerekli bilgilendirmeler yapılmış ve HIV statüsünün memuriyete engel bir durum olmadığı kendisine aktarılmıştır.

BİLGİLENDİRME NO 33 / MART 2023

Başvuru Konusu: Danışan HIV pozitif olmasının askerlik yapmasında engel olup olmayacağı hakkında danışmanlık istemiştir.

⁵⁸ Bu konuya ilişkin olarak Mart içerisinde 2 kez danışmanlık verilmiştir.

Başvurucuya Sağlanan Hukuki Destek: Danışana TSK Sağlık Yeteneği Yönetmeliği, hastalıklar ve arızalar listesinin B ve D grubunda yer alan hastalıklara ve arızalara sahip kişilerin askerliğe elverişli sayılmadığı; Yönetmeliğe ek hastalıklar ve arızalar listesi Enfeksiyon Hastalıkları bölümü 52. maddede doğrulama testleriyle kanıtlanmış HIV enfeksiyonu D grubu hastalıklar arasında yer almakta ve askerliğe elverişli değildir olarak sınıflandırıldığı bilgisi verilmiştir. Bu doğrultuda danışanın askerlik hizmetinden kesin olarak muaf olduğu aktarılmıştır.

BİLGİLENDİRME NO 34 / MART 2023

Başvuru Konusu: Danışan özel güvenlik görevlisi olmak istediğini ancak HIV statüsünün engel olup olmayacağı hususunda hukuki danışmanlık talep etmiştir.⁵⁹

Başvurucuya Sağlanan Hukuki Destek: Özel güvenlik görevlisine ilişkin olarak 2021 yılında yapılan değişiklik ile Özel Güvenlik Görevlileri Sağlık Şartları Yönetmeliği uyarınca Yönetmeliğe EK-1 listesinde "Aday Sağlık Raporunda Bulunması Gereken Laboratuvar Testleri" başlığı altında HIV testi de yer almaktadır. Ayrıca Yönetmeliğin kendisinde Madde 5 ikinci fıkrada "Aday, mevcut durumu ile değerlendirilir. Tedavi ve operasyon ile düzelebileceği öngörülen durumlarda olumlu aday sağlık raporu, ancak adayın sağlık durumu iyileştikten sonra düzenlenir." şeklinde düzenleme yapılmıştır. Bu nedenle ilgili hekime günümüzde gelinen nokta bir yana, HIV ile yaşıyor olmasının ayrımcı bir durum yaratmaması gerektiğinin hatırlatılması gerektiği yönünde bilgilendirme yapılmıştır.

BİLGİLENDİRME NO 35 / MART 2023

Başvuru Konusu: Danışan malulen emeklilik şartları ile ilgili bilgi talep etmiş, HIV statüsünün malulen emeklilik için yeterli bir koşul olup olmadığını sormuştur.

Başvurucuya Sağlanan Hukuki Destek: Malulen emekliliğin kendine has şartları bulunmaktadır ve kişinin HIV pozitif olması tek başına malulen emeklilik için yeterli bir koşul değildir. Maluliyet raporunda en az %60 oranında maluliyet olması gerekir, bunun yanında belirlenmiş prim gününün doldurulmuş olması gerekir. Bu sebeple danışana sadece HIV statüsü sebebiyle malulen emekli olamayacağı anlatılmıştır.

BİLGİLENDİRME NO 36 / MART 2023

Başvuru Konusu: Danışan hekim olup işe girişte HIV testi istenirse nasıl bir yol izleyebileceğini sormuştur.

⁵⁹ Bu konuya ilişkin olarak Mart içerisinde 2 kez danışmanlık verilmiştir.

Başvurucuya Sağlanan Hukuki Destek: Danışana İşyeri Hekimi ve Diğer Sağlık Personelinin Görev, Yetki, Sorumluluk ve Eğitimleri Hakkındaki Yönetmelik'in ekinde yer alan İşe Giriş/Periyodik Muayene Formu'nda HIV testinin sayılmadığı dolayısıyla HIV testinin işe giriş için ve periyodik muayenelerde zorunlu bir test olmadığı hususunda bilgi verilmiştir. Ayrıca, HIV/AIDS ve Çalışma Yaşamıyla ilgili ILO Uygulama ve Davranış Kuralları'na göre iş için başvuranlardan ya da çalışanlardan HIV ile ilgili kişisel bilgi vermelerini istemenin herhangi bir gerekçesi olamayacağı anlatılmıştır. Çalışanların da bu tür bilgileri iş arkadaşlarına verme gibi bir yükümlülükleri olmayacağı ile işçilerin sağlık statülerine ilişkin konularda, kişisel verilerine erişimin gizliliğe ilişkin kurallara tabi olması gerektiği yer almakta olduğu hususu aktarılmıştır. Diğer yandan ulusal ya da uluslararası mevzuatta sağlık çalışanlarına engel de bir düzenleme olmadığı gibi HIV statüsündeki sağlık çalışanlarının çalışma esaslarını düzenleyen hükümlerde bulunmamaktadır. Bilindiği üzere; her ne kadar HIV tanısı doğrulandıktan sonra sadece istatistiki amaçlı olarak Sağlık Bakanlığı'na bildiri zorunlu ise de bu bildirim dahi kişisel bilgiler kodlanmış biçimde bakanlığa gönderilir. Söz konusu bilgiler danışan ile paylaşılmıştır.

BİLGİLENDİRME NO 37 / MART 2023

Başvuru Konusu: Danışan, HIV statüsünün gemide çalışmasına engel olup olmadığı hususunda danışmanlık almak istemiştir.

Başvurucuya Sağlanan Hukuki Destek: Gemi adamları ile ilgili olarak uluslararası mevzuat kapsamında bağlayıcı olan Gemi Adamlarının Eğitim, Belgelendirilme ve Vardiya Standartları Hakkında Uluslararası Sözleşme bulunmaktadır. Ulusal mevzuat kapsamında ise Gemiadamları ve Kılavuz Kaptanlar Yönetmeliği bulunmaktadır. Yönetmelik Madde 42 uyarınca, gemiadamı olabilmek için, sağlık durumunun deniz hizmetine elverişli olduğunu bu Yönetmeliğin ilgili hükümlerine göre belgelenmesi aranmaktadır. Bunun yanında, gemiadamları, Sağlık Bakanlığı tarafından yayımlanan Gemiadamları Sağlık Yönergesi hükümlerine göre iki yılda bir periyodik sağlık yoklaması yaptırırlar. Buna göre, ilk kez gemiadamı olacakların sağlık yoklamaları ile iki yılda bir tekrarlanan sağlık yoklamaları, Gemiadamları Sağlık Yönergesi hükümlerine göre yetkilendirilen kamu ve özel sağlık kuruluşlarınca yapılır. Sonuç olarak, Denizde çalışmaya engel sakatlıklar ve hastalıklar, sağlık yoklaması sonuçları ve sonuçlara itiraz ile ilgili usul ve esaslar, Gemiadamları Sağlık Yönergesi ile belirlenir. Buna göre, Gemiadamlarının işe girişlerinde hemogram, PA Akciğer grafisi, A.D.B. grafisi, lumbo-sakral grafi, EKG, tam idrar tahlili, şeker, üre, SGOT, SGPT, ASO, CRP, RF, sedimantasyon, anti HIV, HBs Ag tetkikleri; periyodik muayenelerinde ise hemogram, PA Akciğer grafisi, EKG, SGOT, Sedimantasyon, şeker, üre, anti HIV, HBs Ag tetkikleri yapılmalı ve sonuçları mutlaka değerlendirilmelidir; bunların dışında istenebilecek diğer tetkikler tabibin takdirine bağlıdır şeklinde hüküm kurulmuştur. Yine, Yönergenin Ek-1 kısmında bu husus detaylı şekilde düzenlenmiştir.

Yönerge ve Sağlık Koşullarına yönelik olarak Türkiye Hudut ve Sahiller Sağlık Müdürlüğü bünyesinde uzman olarak çalışan Dr. Cemal Ayazoğlu'nun aktardığına göre, HIV'le yaşayan kişi önceliklendirilerek, mahremiyetinin kesinlikle korunması suretiyle bir tavır sergilendiği ve değerlendirme yapıldığı bilgisi alınmış ve danışana ilgili mevzuat ve bilgiler aktarılmıştır.

BİLGİLENDİRME NO 38 / MART 2023

Başvuru Konusu: Danışan, HIV'le yaşayan yakının kapalı cezaevinde tutuklu bulunduğunu ve ilaca erişememe gibi bir problemle karşılaşarsa ne yapabileceklerine ilişkin bilgi talep etmiştir.

Başvurucuya Sağlanan Hukuki Destek: Cezaevinde tutuklu ya da hükümlü bulunan kişilerin sağlık hakkına ve ilaca erişim hakları bir dizi ulusal ve uluslararası hukuk kaynağında düzenlenmiş durumdadır. HIV ile yaşayan mahpusun cezaevi revirinin gereken özen yükümlülüğünü göstermemesi ile ilaca erişememesi hak ihlaline vücut vermekte, hekimin hukuki, cezai, idari, mesleki ve etik sorumluluğunu doğurmaktadır.

BİLGİLENDİRME NO 39 / MART 2023

Başvuru Konusu: Danışan dış tedavisi yaptırmak istediğinde karşılaşılabileceği ayrımcı muameleye ilişkin bilgi almak istemiştir.

Başvurucuya Sağlanan Hukuki Destek: Danışana tıbbi işlemlerde kullanılan malzemelerin ve enfeksiyon önleme kurallarının standart olduğu ve HIV statüsündeki bireyler için özel bir önleme gerek olmadığı hususunda gerekli bilgilendirmeler yapılmış ve kişinin sadece HIV ile yaşıyor olmasının hekimin çekilmesine bir gerekçe olarak gösterilemeyeceği söylenmiştir. Ek olarak danışanın HIV statüsü, hiçbir şekilde hekimin hastayı ret hakkını doğurmamakta, aksine hekimin etik ve mesleki sorumluluğunu gündeme getirmektedir. Danışana yukarıda belirtilen hak ihlallerinden ötürü suç duyurusunda bulunabileceği ayrıca hastanenin Hasta Hakları Birimi'ne ve yaşadığı ilin Tabipler Odasına şikâyetinde bulunabileceği konusunda danışmanlık verilmiştir.

SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

Pozitif Yaşam Derneği olarak 2005 yılından bu yana HIV ile yaşıyan kişilerin uğradığı hak ihlalleri ile m¼cadele etmekteyiz. Yukarıda derneğimize yapılan başvurularda yaşıanan hak ihlallerine yönelik verdiğimiz danışmanlıklar ve bazı başvurular için izlediğimiz yollara dair sonuçlar yer almaktayken; HIV ile yaşıyan kişilerin hayatlarında karşılaşabileceği çeşitli zorluklar karşısında nasıl bir yol izleyebileceklerine dair danışmanlık verdiğimiz durumlar da azımsanamayacak l¼de fazladır. Bunun sebebi ise g¼n¼m¼zde her ne kadar HIV enfeksiyonunun tedavisinde çok b¼y¼k aşamalar kat edilse de bireysel ve toplumsal önyargıların değişime uğramadan varlığını s¼rd¼rmesidir. Bu sebeple HIV ile yaşıyan kişiler toplumsal hayatlarında çoğu zaman HIV ile yaşamalarından t¼r¼ ayrımcılığa uğrama endişesi ile yaşamaktadır. Bu durum raporda yer alan başvuruların eşitliliğinden ve çokluğundan açıkça ortaya konulmuş vaziyettedir.

Derin bir ¼z¼nt¼yle, 6 şubat 2023 tarihinde meydana gelen deprem sebebiyle yakınlarını kaybedenlere baş sağlığı ve her birimize geçmiş olsun dileklerimizi sunmak isteriz.

POSITIVE ACTION

ViiV Healthcare Positive Action
tarafından desteklenmiştir.

 @pydmerkezi

 @HivAidsTurkey

 @pozitifyasamdernegi

 +90 216 418 10 61

 +90 216 541 98 23

 info@pozitifyasam.org

www.pozitifyasam.org